

►►► Obsah

Editorial	1
Zprávy a oznámení	2
Společenská rubrika a výročí	6
Recenze, kritika, diskuze, zajímavosti	20
Próza, poezie a humor	30
Biografický slovník	32
Kontakty na autory a zprávy redakce	57

►►► Editorial

♦ Volby do výboru České geologické společnosti *Zdeněk Tábořský*

Na podzim letošního roku proběhnou volby do výboru České geologické společnosti. Vyzýváme členy aby kandidovali na příští volební období, nebo aby navrhovali své vlastní kandidáty. Uvítáme všechny kteří mají zájem pomáhat Společnosti v její činnosti, kteří mají nápady jak činnost zlepšit a oživit. Těšíme se že budou kandidovat členové různých věkových kategorií, z různých částí republiky a různého vzdělání. Bylo by žádoucí, aby v novém výboru zasedli zástupci mladé i střední generace vedle zástupců penzistů, zástupci různých regionů, různých geologických oborů i amatérských zájemců o geologii.

Svou kandidaturu, případně návrh na vašeho kandidáta zasílejte do sekretariátu Společnosti nebo do redakce Zpravodaje s krátkým představením kandidáta (rok narození, zaměstnání, obor a bydliště – jen obec, ne adresu).

►►► Zprávy a oznámení

♦ Jarní geologická exkurze České geologické společnosti č. 31

Zdeněk Tábořský

Jarní dvoudenní geologická exkurze České geologické společnosti s názvem "Geologické zajímavosti Šluknovského výběžku" proběhne ve dnech 9.–10. 6. 2012 pod vedením dr. Štěpánky Mrázové.

Exkurze nám populárně-vědeckou formou přiblíží geologii širší oblasti lužické oblasti, od nejstaršího kadomského patra až po třetihory a čtvrtohory. Uvidíme rumburský granit, proslulé čedičové „varhany“ v Práchni, Bílé kameny neboli také Sloní skály, hrad Sloup, důl na měď, olovo, stříbro a další kovy v Jiřetíně pod Jedlovou a snad stihneme ještě některá další zajímavá místa jako Zlatý vrch, Pustý zámek, sklářskou huť, „sirný pramen“, Jezevčí vrch a rašeliniště Mařeničky.

Na exkurzi je nutno se předem přihlásit písemně, telefonicky, faxem, e-mailem nebo osobně u RNDr. Z. Tábořského, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, tel: 251 085 227 – práce, 222 936 296 – byt, mobil: 606 738 858 a 606 284 696, e-mail: zdenek.taborsky@geology.cz nebo zdededek@seznam.cz. Přednost budou mít dříve přihlášení.

Odjezd bude v sobotu 9. června v 7.30, z Geologické ulice 6, Praha 5, od pracoviště České geologické služby. Na místo srazu se dostanete tramvajemi 10, 12, nebo 14 od stanice metra Smíchovské nádraží, výstup z tramvaje na stanici Geologická, pak 50 metrů po směru jízdy a podchodem pod dálnici doleva, za podchodem 50 metrů rovně. Poplatek za autobus rozpočtený na účastníky (bude-li autobus plný, poplatek bude menší) bude vybírán během exkurze. Členům České geologické společnosti bude poskytnuta sleva. Předpokládaný návrat do Prahy v neděli kolem 18.–19. hodiny. K exkurzi bude vydán tištěný průvodce s programem v ceně 50 Kč.

V současné době ještě není jasné místo a tedy i cena noclehu, tyto informace včetně pokynů o způsobu stravování dostanou přihlášení zájemci e-mailem.

Upozornění: Závazně přihlášení účastníci kteří se bez omluvy nedostaví k odjezdu budou z dalších exkurzí vyloučeni.

♦ Předběžná pozvánka na podzimní exkurzi České geologické společnosti č. 32

Vladislav Rapprich

Podzimní exkurze s názvem "Vulkanické perly Českého Ráje a podkrkonoší" bude zaměřena na reliktu sopek v oblasti Geoparku Český ráj. Sopečná činnost zde probíhala v permu a také v miocénu až pliocénu. Charakter sopečné činnosti v obou obdobích byl podobný neboť docházelo k výstupům malých porcí bazických magmat. V obou etapách docházelo také ke srovnatelné variabilitě ve stylu sopečné činnosti. Erupce měly charakter explozí havajského, strombolského a freatomagmatického (surtseyského) stylu. Na malém území je tak možné navštívit řadu odlišných typů vulkanických produktů.

♦ **Nové číslo časopisu Journal of GEosciences**

Vojtěch Janoušek

Volume 56 (2011), Issue 4

- Vondrovic, L.; Verner, K.; Buriánek, D.; Halodová, P.; Kachlík, V.; Míková, J. – *Emplacement, structural and P-T evolution of the ~346 Ma Mířetín Pluton (eastern Teplá-Barrandian Zone, Bohemian Massif): implications for regional transpressional tectonics*, pages 343–357
- Vrána, S. – *Manganese-rich garnet-quartz rocks and gneisses in the Bohemian part of the Moldanubian Zone: lithostratigraphic markers*, pages 359–374
- Nkouandou, O. F.; Temdjim, R. – *Petrology of spinel lherzolite xenoliths and host basaltic lava from Ngao Voglar volcano, Adamawa Massif (Cameroon Volcanic Line, West Africa): equilibrium conditions and mantle characteristics*, pages 375–387
- Pieczka, A.; Buniak, A.; Majka, J.; Harryson, H. – *Si-deficient foitite with ^[4]Al and ^[4]B from the 'Ługi-1' borehole, southwestern Poland*, pages 389–398
- Sejkora, J.; Ozdín, D.; Laufek, F.; Plášil, J.; Litochleb, J. – *Marrucciite, a rare Hg-sulfosalt from the Gelnica ore deposit (Slovak Republic), and its comparison with the type occurrence at Buca della Vena mine (Italy)*, pages 399–408

♦ **Program Přírodovědného klubu Barrande v Ježkově ul. 8/921, Praha 3 Žižkov, leden – červen 2012**

Vladimír Sattran

Otevřeno vždy ve čtvrtek od 15h, besedy začínají v 17.30, není-li v programu uvedena jiná hodina. Všechny přátele srdečně zveme!

- 23. února: *Beseda s RNDr. Zdeňkou Marešovou, CSc. a RNDr. Jiřím Kovandou, CSc. – Sopky a chrámy Indonésie (Jáva a Bali)*
- 1. března: *Tradiční beseda o Joachimovi Barrandovi (Doc. RNDr. J. Marek a RNDr. Jiří Kříž, CSc.)*
- 8. března: *Ježkovy valčíky v Ježkově ulici*
- 15. března: *MUDr. Kateřina Krejcarová a Mgr. Tomáš Šťástka: Fotografie a povídání o Srí Lance*
- 22. března: *Prof. Dr. Vojen Ložek, DrSc.: Po stopách pravěkých dějů – Beseda o nové knize autora*
- 29. března: *Přátelské setkání přátel klubu nad novými knihami (od 16h)*
- 5. dubna: *Dr. Miloš Lomoz – Obrazy z Maroka – (Vernisáž malé výstavy uvede Dr. V. Sattran)*
- 12. dubna: *RNDr. J. Žák, CSc.: Nové poznatky o Českém krasu*
- 19. dubna: *Ježkova blues (se vzpomínkou na Fanyнку Ježkovou z korespondence V + W)*
- 26. dubna: *J. E. RNDr. Jiří Jiránek: Setkání borců z Escambraye po letech (s promítáním čerstvých snímků)*
- 3. května: *Beseda a čtení k 99. narozeninám prof. Dr. Jiřího Krupičky*

- 10. května: *Beseda s RNDr. Zdeňkem Vejnarem, DrSc. o starých profesorech ložiskové geologie*
- 17. května: *Lidové umění Západní Afriky (Burkina Faso, Mali, Pobřeží Slonoviny) – beseda s Dr. Ing. Vladimírem Sattranem a s Dr. Jiřím Moryskem s ukázkami*
- 24. května: *Rozhovory o současné geologii a jejích výhledech – volná beseda.*
- 31. května: *Ježkova blues v Ježkově ulici*
- 7. června: *Mgr. Drahomíra Březinová: Díla Františka Bílka na pražských a mimopražských hřbitovech*
- 14. června: *Přátelské setkání přátel klubu před prázdninami*
- 21. června: *Přátelské setkání přátel klubu před prázdninami*
- 28. června: *Přátelské setkání přátel klubu před prázdninami*

♦ **Přednášky v Národním muzeu**

Blanka Šreinová

Přírodovědecké muzeum, mineralogicko-petrologické oddělení a Společnost Národního muzea – mineralogická sekce Vás zvou na Jarní cyklus přednášek z geologických věd v roce 2012.

Přednášky se budou konat vždy v pondělí od 17 hodin v přednáškové síni „H“ Nové budovy NM (vstup hlavním vchodem a výtahem do mezipatra „H“) a budou doprovázeny výstavkami a PC prezentacemi. Nedělní určovací besedy se budou konat 8.1., 5.2., 4.3., 1.4., 6.5., a 3.6. 2012 od 10 hodin v přednáškové síni „H“ Nové budovy NM a budou doprovázeny výstavkami a nabídkou odborné literatury.

- 20. 2. *Miroslav Nepejchal: Nejvýznamnější naleziště epidotu na Sobotínsku – Pfarreb*
- 19. 3. *Milan Libertín, PhD.: Dobrodružství rostlin – trendy ve vývoji rostlin a jejich přizpůsobení suchozemskému prostředí*
- 16. 4. *RNDr. Petr Morávek: Zlatá horečka v Serra Pelada (Brazílie)*
- 21. 5. *Ing. Bc. Ivo Macek: Turmalín – od šperku ke vědě*

♦ **Uhelné semináře**

Jiří Pešek, Stanislav Opluštil

Ústav geologie a paleontologie a „Uhlaři“ na PŘF UK Vás srdečně zvou na semináře, které se budou konat ve velké paleontologické posluchárně (přízemí vlevo) v budově Albertov 6, Praha 2. Začátky seminářů v 9⁰⁰ hodin.

29. února

- 1) *Literatura, konference*
- 2) *Změny hladiny oceánů v historii Země, vliv klimatu a tektoniky (D. Uličný)*
- 3) *Prouhelňování, vlastnosti a klasifikace uhlí České republiky (I. Sýkorová, M. Havelcová)*

28. března

- 1) *Literatura, konference*
- 2) *Vliv kolísání vodní hladiny v rašeliništi na petrografické složení uhelné sloje v mostecké pánvi (S. Opluštil, K. Mach, I. Sýkorová, M. Konzalová)*

3) *Petřkovické vrstvy a korelační horizonty v okolí hlavního ostravského brousku (P. Martinec, J. Horák)*

♦ **Mineralogický klub Česká Třebová, o.s. *Milan Michalski, Jan Peringer***

Zveme členy Mineralogického klubu i další zájemce o přírodu, mineralogii, geologii a paleontologii na besedy a akce Mineralogického klubu. Besedy se uskuteční v učebně Základní školy Habrmanova v České Třebové, začátek besed v 17,00 hodin

Středa 22. února – Hedvika Poukarová: Lokalita Opatov aneb pohled do křídového moře a Tomáš Weiner: Za trilobity v okolí Brna

Středa 21. března – Ing. Jiří Šura: Island očima geologa

Středa 18. dubna – Prof. RNDr. Josef Staňek, CSc.: Minerály řady granátu, jejich výskyty a využití

Duben – datum bude upřesněno, exkurze – Contipro Dolní Dobrouč. Vedení a odborný doprovod RNDr. Vladimír Velebný

4.–6. května – Zájezd na mineralogickou burzu Tišnov (vlakem a osobními auty)

Květen – datum bude upřesněno, Mineralogická olympiáda pro žáky základních a středních škol

Středa 23. května – Miroslav Nepejchal: Zlato a jeho výskyt v Jeseníkách

Středa 20. června – RNDr. Svatopluk Šeda: Podzemní vody Podorlicka

Pátek 29. června až úterý 3. července (bude upřesněno), exkurze Krušné Hory, Freiberg

Výše uvedený program může být v důsledku nepředvídaných okolností upraven, doplněn nebo změněn.

♦ **Brdské acháty**

František Janouš

Spolu s kolegy sběrateli a muzejní radou Komárovského regionálního muzea při obecním úřadu městyse Komárov u Hořovic vás zveme na první souhrnnou výstavu achátů ze všech dosud známých lokalit Brdské vrchoviny. Vystaveny budou všechny typy achátů z lokalit: Těně, Strašice, Zaječov (Hrbek a Dolní Kvaň), Jívina, Olešná, Ohrazenice u Jince, Felbabka, Cheznovice, Sebečice, Tlustice, Osek, Beroun, Těškov a Řevnice.

Vystavený materiál zapůjčili sběratelé: Martin Tomášek, František Janouš, Jaroslav Vostatek, Vilém Jansa, David Klesa, Pavel Černý a Rudolf Kaiser.

Termín výstavy: 1. 5. 2012–30. 8. 2012, adresa: Komárovské muzeum, náměstí Otty z Losů 15, 268 62 Komárov.

♦ **Akce pořádané Správou CHKO Český kras v roce 2012**

Irena Jančaříková

14. dubna – Geologická exkurze (lomy u Tetína)

13. října – Geologická exkurze (lomy u Mořiny)

Pozvánky na tyto i na další přírodovědecké negeologické akce budou včas zveřejněny na webových stránkách Správy CHKO Český kras www.ceskykras.nature.cz

►►► Společenská rubrika a výročí

♦ Životní jubilea členů ČGSpolečnosti od 1. 2. 2012 do 31. 7. 2012

◄ 60 let ►

4. 2. Doc. Ing. Radomír Grygar, CSc.

◄ 65 let ►

24. 2. RNDr. Karel Seidl

26. 5. Ing. Lubomír Fojt

7. 4. RNDr. Jiří Žítt, CSc.

◄ 70 let ►

7. 2. Ing. Ladislav Plechatý

13. 5. Ing. Tamara Spanilá

12. 3. RNDr. Luděk Follprecht

21. 7. RNDr. Jaromír Karásek

6. 5. Mgr. Svatopluk Boleloucký

◄ 75 let ►

17. 2. RNDr. Bohdan Koverdynský, CSc.

22. 5. RNDr. Ivan Vavříň, CSc.

3. 3. RNDr. Blanka Studničná

29. 5. RNDr. Jan Drozen, CSc.

10. 4. Ing. Václav Rybařík

22. 6. RNDr. Jan Duffek, CSc.

12. 4. RNDr. Vladislav Babuška, DrSc.

1. 7. RNDr. Jan Švoma

13. 5. RNDr. Eva Píchová

11. 7. Prof. Ing. Zdeněk Vašíček, CSc.

17. 5. RNDr. Vladimír Čermák DrSc.

28. 7. Prof. RNDr. Zlatko Kvaček, DrSc.

22. 5. RNDr. Ing. Jaromír Solnický

◄ 80 let ►

10. 2. RNDr. Marcela Wallenfelsová

16. 5. RNDr. Norbert Krutský

12. 2. RNDr. Jitřenka Staňková

12. 6. RNDr. Vratislav Jahoda

3. 4. RNDr. Vladimír Calábek

2. 7. Ing. Vladimír Stodola

◄ 81 let ►

12. 3. RNDr. Jaroslav Hak, CSc.

18. 6. RNDr. Pavel Röhlich

26. 3. RNDr. Jan Kněžek

19. 6. Ing. Helena Bůžková, CSc.

6. 5. RNDr. Marie Starobová

◄ 83 let ►

3. 2. Prof. RNDr. František Fediuk

21. 7. RNDr. Petr Kühn, CSc.

12. 5. RNDr. Miroslav Vejlupek

◄ 84 let ►

12. 2. Ing. Ladimír Vonka

18. 4. RNDr. Eduard Kočárek, CSc.

4. 4. RNDr. Evžen Andres

8. 5. RNDr. Arnošt Dudek, DrSc.

14. 4. Ing. Radan Květ, CSc.

19. 6. Doc. RNDr. Jaroslav Skácel, CSc.

◄ 85 let ►

2. 2. Ing. Zdeněk Fojtík, CSc.

20. 5. Mgr. Jaroslav Záleský

◄ 86 let ►

3. 2. Prof. Ing. RNDr. Boris Hruška, DrSc.

2. 4. RNDr. Vratislav Jiřele.

16. 3. RNDr. Marie Prosová, CSc.

◄ 87 let ►

28. 3. RNDr. Jan Dornič, CSc.

◄ 88 let ►

6. 3. RNDr. Zdeněk Kouřil, CSc.

◄ 90 let ►

15. 2. Prof. RNDr. Jiří Konta, DrSc.

30. 3. RNDr. Otto Fusan

24. 2. Prof. RNDr. Vladimír Homola, CSc.

◄ 99 let ►

5. 5. Prof. RNDr. Jiří Krupička

♦ Omlouváme se za případné chyby a nedostatky, ale veškeré tituly a data narození jsou uvedeny tak, jak byly do sekretariátu společnosti nahlášeny. Změny prosíme hlase průběžně.

Prosíme všechny členy, jejichž jubileum se blíží a kteří si nepřejí být mezi jubilanty uvedeni, aby tuto skutečnost oznámili včas na sekretariátu společnosti a předešli tak nežádoucím mrzutostem.

Blanka Čížková

♦ **V roce 2012 vzpomínáme následující výročí**

Zdeněk Tábořský

V roce 1762 zemřel Jan Tadeáš Peithner

V roce 1862 se narodil Edvin Jaroslav Bayer, Vladimír Josef Peocházka, Cyril Purkyně, Václav Láska, Václav Čapek, František Kovář a Jindřich Matiegka

V roce 1862 zemřel Johann Jokély

V roce 1912 se narodil Rudolf Rost

Vybráno z Naučného geologického slovníku, rok vydání 1961, dodatek „Biografie pracovníků geologických věd“, doplněno údaji z archivu České geologické společnosti.

♦ **Smutná oznámení**

Zdeněk Tábořský

27. 9. 2011 zemřel RNDr Vlastimil Müller, CSc

2. 1. 2012 zemřel RNDr Vladimír Šibrava, DrSc

♦ **Z proslovu při rozloučení s profesorem Zdeňkem Poubou ve strašnickém krematoriu**

Zdeněk Pertold

Sešli jsme se v tak hojném počtu, abychom doprovodili a uctili Zdeňka Poubu, manžela, otce, dědečka, pradědečka, a zároveň velkého geologa, kolegu, dobrého přítele, kamaráda.

Vzdáváme poctu emeritnímu profesoru Ústavu geochemie, mineralogie a nerostných zdrojů Karlovy university a její Přírodovědecké fakulty, členovi Society of Economic Geology, Society of Geology Applied to Mineral Deposits (SGA), International Association on Genesis of Ore Deposits (IAGOD, kterou pomáhal zakládat v roce 1963, aby byly umožněny styky přes železnou oponu), České geologické společnosti, čestnému členu České asociace ložiskových geologů.

Zdeněk Pouba významně ovlivnil československou a českou geologii svým velmi širokým vědeckým zaměřením a nápaditostí svých prací. Také však svými vůdčími a komunikativními schopnostmi.

Dovolte, abych zmínil některé skutečnosti, které také formovaly jeho život. Zdeněk Pouba se narodil ve Zvolenu (8. 6. 1922), kde chodil do škol, až do sexty gymnazia. Nasál tam atmosféru slovenského společenského života a zamiloval se do středoslovenské přírody. Stal se členem Woodcraftu, tábořil, oblíbil si práci se dřevem a zahloubal se do zvyků a povah Indiánů. Po nuceném odchodu do Prahy maturoval na gymnaziu v Dušní ulici. Zúčastňoval se ilegálního skautského života a docházel do křesťanského Milíčova domu

Přemysla Pittera na přednášky a diskuse, kde již tehdy potkal soukromého docenta geologie Jaromíra Koutka. Totální nasazení v letecké továrně zakončil jako spojka a nosič raněných v pražském povstání. Po jeho skončení pomáhal Přemyslu Pittrovi zachraňovat sirotky ztracené ve zmatcích konce války.

Do letního semestru 1945 nastupovala vynikající generace odchovaná první republikou a lidsky vyzrálá během války. Zdeněk Pouba se zapsal ve Viničné na Přírodovědeckou fakultu UK, kam jej táhly vědy o živé přírodě. Když však zvědové z Albertova zjistili šikovného mladíka, dostali příkaz přivést jej k prof. Kettnerovi, u kterého se Zdeněk stal brzy asistentem. Disertaci o geologii Motolského údolí obhájil v roce 1948.

Kettner po té přenechal Poubu nově jmenovanému profesoru Koutkovi jen proto, že Koutek byl jeho nejlepším žákem a v té době zakládal ložiskové oddělení Kettnerova ústavu, v roce 1952 přetvořené v katedru.

Celá tato doba patřila mezi nejšťastnější období Zdeňkova života, s tvořivou a srdečnou atmosférou Kettnerova a budovaného Koutkova ústavu, s mnoha vynikajícími vrstevníky, s přednáškami, semináři, terénními pracemi, tábořením na Pecáku u Nežárky.

V roce 1953 se Zdeněk Pouba stal docentem a musel převzít vedení katedry ložiskové geologie vzhledem k onemocnění prof. Koutka. Vždy podporoval široce geologicky zaměřené práce a pokračoval tak plně v Koutkových intencích. Navštěvoval svého pana profesora a pomáhal mu s rehabilitací.

Pěstoval široké styky se zahraničím a s geology ostatních našich institucí. Atmosféra, kterou se mu podařilo na katedře vytvořit a zčásti i šířit do okolí, byla velmi přátelská a svým způsobem jedinečná. Vyznačovala se intenzivní prací v liberálním a inspirativním prostředí. Zdeňkovi Poubovi se dařilo, v politicky obtížných poměrech, tuto atmosféru udržovat, někdy i za použití drobných indiánských lstí, jak to nazýval, až do roku 1978. Potom již vnější okolnosti a tlaky začaly být příliš silné. Formálního vedení katedry se vzdal tehdy, když viděl, že ji již nemůže efektivně řídit.

Odborné práce Zdeňka Pouby (kterých je více než 340 publikovaných vedle množství posudků, expertis, výpočtů zásob, map a dalších) odrážejí širší geologického zaměření. Mezi hlavní oblasti jeho regionálního výzkumu patřil Barrandien, stejně jako Muráňská plošina, Hrubý Jeseník a Plzeňská pánev. V ložiskové problematice se věnoval otázkám ložisek železa, zlata, polymetalů, kaolinu, dále ložiskům stratiformním, vztahu zrudnění k vulkanitům, k bazickým horninám, a regionální metalogenezi Českého masivu, ke všem se opakovaně vracel. Zabýval se jak teoretickými tak i praktickými problémy geologie a tyto aspekty se snažil propojovat. Ve své skvělé knize Geologické mapování shrnul teorii i praxi vynikající Kettnerovy pražské mapérské školy, rozšířené o důlně-ložiskové metody.

Měl velikou schopnost formulovat problémy a předávat je způsobem vhodným pro právě přítomný typ posluchačů. Byl proto oblíbeným přednášejícím v semestrálních přednáškách i řečníkem na konferencích, seminářích a na nejrůznějších shromážděních.

Jak zkoušel profesor Pouba? Různě a nepředvídatelně. Laskavě tím, že vždy měl po ruce otázku blízkou zkoušenému. Avšak zároveň připraven dotaz, který adeptovi spolehlivě ukázal, že je ještě mnoho věcí, které může nastudovat.

Skvělé byly jeho terénní kurzy ložiskové geologie, pořádané na Slovensku, které byly velkým zážitkem regionálně geologickým, ložiskovým, kulturně historickým a lidským. Vždy byly spojené se Zdeňkem šířenou přátelskou atmosférou, důvěrnou znalostí Slovenska, jeho lidí a písni, které doprovázel na kytáře či ukulele.

Zdeněk Pouba měl lidi rád, byl obdařen pozitivní a optimistickou povahou, kterou vyzařoval do svého okolí a jako výborný pozorovatel a znalec lidských povah uměl lidi spojovat. Není náhodné, že ve woodcrafterských a skautských kruzích měl přezdívku Slunko. Uměl vytrvale směřovat k cíli. Jednou z jeho zásad bylo hornické „Spe et patientia“, tedy: nadějí (či vírou) a vytrvalostí k úspěchu.

Ve svém rodinném klanu, v kmeni Woodcraftu, na golfových hřištích, na fakultě, na mineralogicko-ložiskových seminářích, kde byl jedním z nejpilnějších diskutérů a zároveň studentů, jak říkal, v Přírodovědném Klubu Barrande Vladimíra Sattrana, v kruzích přátel, všude přinášel dobrou náladu, aktuální zajímavosti z geologie, z dalších věd a filosofie, i ze společenského života. Zkušenosti a znalosti předával formou vybroušenou a zábavnou, obvykle zpracovanou fabulačně.

Všechny své dobré vlastnosti si zachoval do poslední chvíle. Vytrvalost, vlídnost, zájem o ostatní, smysl pro žertovné situace, úsměvy.

Milý Zdeňku, bylo radostné a inspirativní s Tebou žít, pracovat, pobývat. Tvůj život byl vrchovatě naplněn činností, přátelstvím a láskou.

Děkuji Ti za vše jménem široké rodiny, jménem všech přátel a geologů. Budeme na Tebe myslet a připomínat si Tě.

Requiescat in pacem.

♦ Rozloučení s Jirkou Rambouskem

Stanislav Staněk

Žádný člověk není ostrov sám pro sebe.

Každý z nás je součástí nějakého kontinentu, nějaké pevniny.

Jestliže moře spláchne hroudu,

je Evropa menší, jako by to byl

mys či ostrov.

Smrtí každého člověka je mne méně...

Vážená geologická veřejnosti, dovoluji mi touto cestou poděkovat RNDr. Jirkovi Rambouskovi, se kterým jsem se poprvé potkal, jak je to již dávno!, v roce 1982 v Chotěboři.

Jirku jsem poznal jako upřímného, dobrosrdečného, poctivého a pracovitého člověka, který neuměl téměř nikomu říci Ne. Přistoupil ke mně, podal mi se svým boдрým, dobrosrdečným úsměvem ruku, pevný stisk, a halasně zvolal:

„Tak co, jak tam u vás, na Moravě?!“ Pak jsme si sedli, zapálili a Jirka uvařil kafe. Vždy si našel čas.

Mohl bych napsat mnohé o všem dobrém, čím nás za svého života obdarovával, o jeho nezištné práci a pomoci, píli, skromnosti a pokoře.

Dále uvedená slova básníka Jirkův život ale zcela přesně vystihují:

Tímto světem totiž projdeme jen jednou.

Proto každé dobro a laskavost,

kterou mohu prokázat

kterékoliv lidské bytosti či němé tváři,

nechť vykonám nyní a nechť je neodkládám.

Neboť... nepůjdu znovu touto cestou...

Milý příteli, loučím se s Tebou slovy Františka Halase:

Kdepak jsou jen křtitelničky těchto jmen?

Jedno pro srdce, druhé pro svět.

Slyšeli jste to? Já ano! Tiše!

Ještě něco: Klubání kuřátek je slyšet až sem, až sem, do té hromady kamení.

Tráva pláče, tráva tam někde u nás, v Českém ráji, pláče za pozdvihování rána.

Já se tam vrátím. Já se tam vrátím...

Bolest je větší člověka a přesto se musí vejít do jeho srdce...

Zdař Bůh.

♦ K nedožitým osmdesátinám RNDr. Zdeňky Brunnerové, CSc.

Karel Dušek

Letos v dubnu by se ložisková geoložka, nerudařka Zdeňka Brunnerová dožívala osmdesáti let. Dovolte proto malou vzpomínku.

Narodila se 7. 4. 1932 ve Vimperku do rodiny sládka, jenž byl ve službách knížete Schwarzenberga. Po absolvování gymnázia v Písku (1951) jí bylo politicky znemožněno studium na vysoké škole. Nastoupila proto do podnikové laboratoře Králově Dvoře u Berouna, kde pracovala do roku 1956. Poté na tři roky přijala zaměstnání v laboratořích Ústředního ústavu geologického. Od roku 1959 působila v Radotínské cementárně. Práce v podnikové laboratoři a postupně se prohlubující zájem o technologii výroby vápna a cementu stály u zrodu její budoucí profesní orientace na neživou přírodu. Na přelomu 50. a 60. let studovala při zaměstnání na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. V roce 1963 absolvovala s titulem promovány geolog.

V roce 1969 nastoupila do Ústředního ústavu geologického, do odboru ložisek nerostných surovin. Přestože její profesní specializací byly karbonátové horniny, uplatnila své schopnosti i v širších aktivitách při geologickém mapování a jako autorka ložiskových map. V rámci výzkumných projektů ÚÚG řešila problematiku komplexního a hospodárného využití karbonátových hornin z těžených ložisek nebo možnosti zajištění zásob

z nových zdrojů surovin. Mezi její důležité práce patří výpočet prognózních zásob karbonátů v sv. křídle Barrandienu (1986). Ve 2. polovině 80. let se její pozornost obrátila k tématu zajištění zdrojů přírodních vápenatých a hořečnatých hmot pro zemědělství. Výsledkem byly krajské studie o možnostech využívání lokálních zdrojů surovin, které vznikaly v letech 1985–1990.

Ani po odchodu do důchodu v roce 1990 její zájem o odbornou činnost neochabl. Byla platnou, odborně zdatnou členkou kolektivů provádějících rebilance výhradních ložisek karbonátových hornin v první polovině 90. let.

Tato spolupracovnice oblíbená, jemná, citlivá a obětavá žena byla vždycky připravena přispěchat na pomoc druhým nejen radou, ale i skutkem. Snažila se přispět na pracovišti k dobrým mezilidským vztahům. Vlastní volný čas rozdělovala spravedlivě mezi své koníčky – pěstování pokojových rostlin, ruční práce a vážnou hudbu. V závěrečných letech života objevila kouzlo zahraničních cest. Navštěvovala opakovaně především přímořské státy bývalé Jugoslávie. Uskutečnit zbývající životní plány jí však nebylo dopřáno. Její srdce dotlouklo předčasně několik týdnů před jejími 64 narozeninami.

Celkový přehled o šíři odborné práce Z. Brunnerové lze získat v těchto on-line knihovních a archivních databázích:

<http://www.geology.cz/extranet/sluzby/vypujcni/archiv>

<http://www.geofond.cz/wasgiv/>

<http://www.jib.cz/V?RN=177293737>

♦ Společenský přesah v odkazu geologa Petra Jakeše

Zdeňka Petáková

Nedávno uplynulo už 40 let od doby, kdy se k prvním badatelům zkoumajícím vzorky neuvěřitelně zajímavého přírodního materiálu, a to vzorky měsíčních hornin, připojil i Petr Jakeš (1940–2005).

Mimořádně talentovaný český geolog, geochemik, docent Univerzity Karlovy, popularizátor a spisovatel prakticky ve všem „na co sáhl“ brilantně a s lehkostí, takřka jakoby spontánně, formuloval přesné závěry, ke kterým se my ostatní obvykle klopotně dobýváme. Kromě velké řady vědeckých a dalších odborných prací, dostupných v archívech výzkumných institucí a periodik (jejichž souhrnná bibliografie zatím čeká na zpracování, stejně jako čeká na shrnutí jeho významná a soustavná popularizační práce), máme stále možnost se začíst do několika populárně naučných knih a cestopisů, které nabízejí knihovny či antikvariáty. On-line jsou dostupné pouze dva jeho texty, které se však řadí k vrcholům pedagogické i popularizační práce a o kterých bude také zmínka níže.

Nalézat souvislosti – Očividná a trvalá snaha Petra Jakeše po shrnování a uchovávání znalostí o vývoji geologie včetně souvislostí s vývojem ostatních přírodních věd je dokumentována kromě vědecko-populárních knih (*Létavice a lunatici; Cesty za Hefaistem; Vlny hrůzy. Zemětřesení, sopky a tsunami*) také v kratší práci, dostupné na webu (*Geofyziologie, geologie a desková*

tektonika). Všechny tyto texty byly napsány velmi srozumitelně, s řadou přiléhavých přirovnání a příkladů. K jejich jasnému a jednoznačnému vyznění pomohla i autorova vynikající znalost fyziky.

Přirozeně a organicky začlenil svůj názor na smysl vědecké práce právě do cestopisu Cesty za Hefaistem. Jde podle něho o to „dosáhnout nějakého společensky prospěšného cíle (a tím je zcela přirozeně posun hranice poznání třeba v základním výzkumu)“.

Prvky sociálního citění – Četba cestopisů Petra Jakeše umožňuje čtenářům nejen s autorem v duchu putovat exotickými místy naší planety, ale také připojit se a sdílet jeho myšlenkový svět, praktický přístup k věci, respekt ke spolupracovníkům, živý zájem nejen o dění v přírodě, ale i ve společnosti a především jeho přirozenou lidskost.

Zejména v knize Za sopkami Pacifiku zprostředkoval ve svých vyprávěních z exotických cest kromě geologických témat také řadu pozorování vyšlých z úzkého kontaktu s domorodými obyvateli, která jsou i etnograficky cenná.

To, co překvapí, je jeho otevřeně sdílené sociální citění, soucit s trpícími, zachycený na řadě míst textů cestopisů. Jeho úspěchy ho – stejně jako celou řadu těch nejlepších světových myslitelů – nenechaly zapomenout na skutečnost, že ti slabší nebo méně obdaření nadáním mají také jasné právo na život na slunci a lidskou důstojnost:

Mají tu však i takové předměty, které kupují jen ti, kteří jsou orientováni pouze průvodcem anglicky mluvícím či anglicky psaným (ale může to být i němčina, francouzština i španělština). Takoví turisté pak nevidí, protože jim není ukázáno, že tu jsou i tržiště, kde se ucházejí lidé o práci (lépe řečeno podbízejí se), tržiště na sezónní dělníky nebo na dělníky vůbec. Najímání na tomto tržišti je obvykle vzdáleno všem legálním postupům, užijeme-li naše kritéria. Je velice krátkodobé, nejvýše se tu najímá na tři měsíce. Tím nevzniká najímající straně žádný závazek, a protože je zájemců o práci podstatně víc než pracovních příležitostí, tržiště se jen hemží. (...)

Čištění bot je totiž společenská záležitost. Ne že by tu měli na hlavních ulicích příliš mnoho bláta, bláto je vyhrazeno chudším předměstským částem hlavního města, ale posedět u čističe bot se zřejmě pokládá za příjemnou součást společenského života, asi tak jako posezení Pařížanů v kavárně u ranní kávy či posezení snobských intelektuálů v pražské Slávii, případně návštěva německy mluvících turistů v pražské hospodě U Fleků. Prostě jde o společenské klišé.

Položit hranici mezi snobské a příjemné lze tudíž obtížně a zřejmě i čištění bot na vysoké židli uprostřed městského ruchu s novinami v ruce má pro Ekvádorce svůj bonvivánský půvab. Nepřišel jsem však na to, jaký. Káva ve Slávii, pivo u Fleků či čerstvá houska ke kávě, tomu rozumím, ale čištění bot a deník – to už je k pochopení příliš. (...)

Bída tu byla vidět na každém kroku v té nejsyrovější podobě, nejen v oblečení, ale i v čistotě a snad byla zapsána ve výrazu netečných unavených lidských tváří. Brali nás ti jako naprostou samozřejmost, jako by o

nás věděli. Byla u nich patrná i jistá apatie, jakoby měli každodenní námezdní práci zašifrovanu do obličeje. (Cesty za Hefaistem, 1989)

A už někdy kolem svého 28 roku si poznamenal:

Kolem terénního auta se shromažďuje zástup polonahých lidí. Malé děti se schovávají za maminky, které utvořily skupinu v úctyhodné vzdálenosti od nás. Některé děti se dokonce rozplakaly. Pohled na nás není zřejmě vůbec veselý. Starší hoši nás přehlíží a motají se kolem auta, zatímco dospělí muži hlasitě diskutují s naším řidičem a tlumočníkem zároveň.

Ian nerušeně vyndává z auta zavazadla, rozbaluje batoh, přezouvá si boty a převléká se na návsi. Já jen stojím a zírám. Není mi do smíchu. Nemohu se smířit se skutečností, že pro ty snědé, podvyživené, ustrašené a přitom krásné děti jsem „bílý pán“. Cítím, že každý náš pohyb sledují desítky očí, a není to jen zvědavost. Pocit, na který si těžko zvykám a který mi i po čtyřech měsících pobytu v Melanésii vždy připomínal, že mezi naší civilizací a kulturou Melanésanů došlo k nějakému nedorozumění z naší viny.

(Za sopkami Pacifiku, 1975)

Naléhavý apel na zlepšování péče o společnost nese poslední kniha, kterou Petr Jakeš napsal společně s Janem Kozákem – *Vlny hrůzy. Zemětřesení, sopky a tsunami*, kde nejen v úvodní pasáži analyzuje a kritizuje špatnou připravenost vlád, místních úřadů, médií i obyvatel na tragické tsunami, vyvolané zemětřesením z 26. prosince 2004. A celým dalším textem knihy prolíná důraz na nutnost počítat s náhlými katastrofickými ději, které jsou ve vývoji planety Země běžné.

Pravděpodobnost, že máte tuto knížku v knihovně, je malá – a tak si dovolím připojit krátkou a význačnou pasáž se zralými slovy Petra Jakeše, s tím, co měl také na srdci:

Nedávné nejničivější tsunami v historii podtrhlo skutečnost, že lidé přehlíží potenciální nebezpečí, a to nejen ti, kteří nemají přístup ke vzdělání. Přírodní katastrofy totiž k Zemi patří. Země je dynamické „žijící“ těleso. Zemětřesení a následné tsunami jsou jen projevem jeho metabolismu. Nejde o nic výjimečného.

Jedna z největších přírodních katastrof poslední stovky let však bledne ve srovnání s počtem obětí válek, politických vražd, koncentračních táborů, gulagů, etnických čistek, zbytečného hladomoru, kmenových soupeření. Připomeňme si jenom ruskou či italskou frontu první světové války, Katyň, Stalingrad či Guadalcanal, Treblinku, Osvětim, Rwandu, Irák, Vietnam, Koreu, Srebrenicu. I tady jde jenom o poslední stovku let. Tento aspekt „lidství“ je pro mne podstatně méně pochopitelný než vznik zemětřesení, sopek a tsunami.

(Vlny hrůzy. Zemětřesení, sopky a tsunami, 2005)

Nerostné suroviny – odhady budoucího vývoje – Jeho znalost minulosti i mimořádná orientace v současném poznání v přírodních vědách mu dávaly základ pro excelentní odhad budoucího vývoje. Neležel mu na srdci jen vlastní obor – geologie, nýbrž i budoucnost celé společnosti. Zabýval se myšlenkami syntetického charakteru v tématice nerostných surovin (na jejichž

plynulé těžbě stojí chod naší společnosti) a jeho „staré“ syntézy v tomto ohledu jsou stále moderní a rozhodně stojí za přečtení. Společně s dalšími autory V. Cílkem st. a M. Kalným sestavil v 80. letech 20. století zajímavou *Prognózu rozvoje nerudných surovin do roku 2010*, ve které zaujme i filozofující, jasně přesahové a vždy aktuální „Současný stav pak reprezentuje střet dvou loajalit: loajality k dnešní generaci s loajalitou k budoucím generacím“. S úžasem můžeme vnímat zmínky o globálním oteplení, odhadnutých přednostech centrálního plánování (viz dnešní Čína!) či významu jaderné energetiky pro naši vlast. Některé dobové technokraticky futurologické odhady dnes mohou sloužit spíše k pobavení či úvaze o tom, nakolik se v budoucnu zrealizují „věštby“ dnešních prognostiků.

On-line dostupná je také stať Petra Jakeše *Člověk, nerostné suroviny a životní prostředí* (2001). Ačkoli od jejího vzniku uplynulo už deset let, je dosud moderní a bez chyb a lze ji využít jako vynikající stručnou základní učebnici. Text je mimořádný i tím, že vysokou odbornost samozřejmě spojuje s humanistickými postoji a úvahami celospolečenského dosahu:

Dost paradoxně se v severoamerickém nazírání na význam výprav Kryštofa Kolumba a výprav následných objevily i úvahy o tom, že množstvím stříbra a zlata, které bylo Španěly dovezeno do Evropy, se tyto výpravy zaplatily. Nepochybně. O etické stránce vítězové obvykle nehovoří.

Domnívám se, že v našem demokratickém systému chybí dlouhodobé vize jakýchsi „národních zájmů“ – pohledy do budoucnosti, které by neměly podléhat politickým změnám nebo ekonomickým náladám. To se týká dlouhodobějších představ o vzdělávání, o infrastruktuře, o surovinách atd., tedy o dlouhodobějších cílech společnosti, které „trh“ neřeší a řešit nebude.

Závěrem – Petr Jakeš byl osobností, která navždy chybí, kterou není možné nahradit. Zbývá jen pracovat s prvky jeho odkazu, snažit se následovat jeho nebojácnost, upřímnost, smysl pro humor a lásku k lidem, entuziasmus, snahu o systematické vnímání širšího rámce všech dějů i zralý nadhled.

Použitá literatura:

Monografie

Jakeš, P. (1975): *Za sopkami Pacifiku*. – Orbis, Edice Cesty. Praha. 192 s.

Jakeš, P. (1978): *Létavice a lunatici*. – Mladá fronta, edice Kolumbus. Praha.

Jakeš, P. (1984): *Planeta Země*. – Mladá fronta. Praha. 193 s.

Jakeš, P. (2005): *Vlny hrůzy. Zemětřesení, sopky a tsunami*. – Nakl. Lidové noviny. Praha. 221 s.

Jakeš, P. – Jeník, J. (1989): *Cesty za Hefaistem*. – Panorama. Praha. 280 s.

Texty dostupné on-line

Jakeš, P. (2001): *Člověk, nerostné suroviny a životní prostředí*. – Příspěvek na X. setkání Sdružení Lípa (www.lipa.cz), Brno, 20. – 22. 4. 2001. Dostupné z http://www.lipa.cz/case_lipa_X_jakes.doc

Jakeš, P. (2006): *Geofyzilogie, geologie a desková tektonika*. – 2. Multioborový seminář pro středoškolské pedagogy, 22. – 28. října 2006, Praha, AV ČR. Dostupné ze serveru Otevřená věda (pořádané AV ČR) (<http://archiv.otevrena-veda.cz/index.php?p=seminare>) na adrese

[http://archiv.otevrena-](http://archiv.otevrena-veda.cz/users/Image/default/C2Seminare/MultiObSem/009.pdf)

[veda.cz/users/Image/default/C2Seminare/MultiObSem/009.pdf](http://archiv.otevrena-veda.cz/users/Image/default/C2Seminare/MultiObSem/009.pdf)

Životopis – http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Jakeš

Další zdroje:

<http://www.jib.cz/V?RN=177293737>

<http://www.geology.cz/extranet/sluzby/vypujcni/archiv>

<http://www.geofond.cz/wasgiv/>

Poděkování – Dík za oporu při přípravě textu a dodání odvahy jej zveřejnit patří dr. Josefu Klomínskému, dr. Tomáši Pačesovi a ing. Karlu Pacnerovi.

♦ RNDr. Jaroslav Hak, CSc. oslavil 80!

Mojmír Opletal

RNDr. Jaroslav Hak, CSc. se narodil 12. 3. 1921 v Kutné Hoře. Tam také chodil do školy, maturoval, a i dnes tam žije. Díky okolní přírodě a středověkým dolům, získal zájem o přírodní vědy, a zvláště geologii. Nejdříve pracoval na dole Kaňk, a potom jako technik v chemické laboratoři Ústavu pro průzkum nerostných ložisek. Díky „dělnicko-technickému“ vylepšení kádrového původu se v roce 1952 dostal na Přírodovědeckou fakultu UK, kde v roce 1956 ukončil obor mineralogie. Pak nastoupil do Ústavu nerostných surovin v Kutné Hoře, kde v letech 1956–1967 pracoval jako mineralog. Zde se zabýval především rudní mikroskopií, studiem stopových prvků a geochemií hydrotermálních ložisek. Získané poznatky publikoval v odborných časopisech, a také využíval při sepisování kandidátské práce (1964) o mineralogii a geochemii antimonových ložisek Nízkých Tater.

Dr. Jaroslav Hak strávil řadu let při práci a studiu v cizině, přičemž navštívil skoro 50 zemí. Pracoval jako zahraniční expert, i ve funkci šéfa geologických expedic. Jeho první cesta byla do Nigérie, kde studoval kasiterity a sekundární cínová ložiska. Po návratu pracoval v Ústavu nerostných surovin jako vedoucí výzkumu (1969–1970). V roce 1971 odjel do Indonézie, kde pracoval jako expert OSN na průzkumu mořských ložisek cínů. Potom v letech 1971–72 byl na stáži na Carleton University v Ottavě; kde se věnoval nejnovějším metodám laboratorního výzkumu, včetně tehdy nové mikrosondy. Po návratu v roce 1974 nastoupil do Ústředního ústavu geologického a stal se členem zahraničního odboru. Zde až do roku 1981 sestavoval různé zahraniční projekty, mj. pro Vietnam, Irák, Jordánsko, Jemen a Sýrii. Od roku 1978 pracoval v Iráku, kde v letech 1979–1980 přebíral po dr. Budayovi post šéfa expedice „Mapování západní pouště Iráku“. Spolu s ním organizoval dokončení „Report on Geological Survey of the Western Desert in Iraq“ a obhajobu práce expedice. V roce 1981 opět pracoval na universitě v Ottavě. Pak byl v letech 1982–1983 a 1985 expertem OSN v Thajsku při průzkumu mořských ložisek cínů, a v roce 1985 pracoval v Jemenu a Tanzánii. V letech 1986 až 1990 byl vedoucím velké expedice v Sýrii, která byla úspěšně ukončena a obhájena. Jako vedoucí a řešitel expedic do Iráku a Sýrie se plně osvědčil. Bylo to i proto, že byl kamarádkým, ale přísným i mimořádně spravedlivým šéfem. A proto ho

všichni jeho podřízení respektovali, a pracovali dobře i v klimaticky těžkých podmínkách.

V roce 1993 nastoupil na katedru Petrologie a strukturní geologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a zde pracoval 10 let nejdříve jako tajemník vzdělávacích projektů TEMPUS a JEN, financovaných Evropskou Unií, a posléze jako asistent prof. Schulmanna až do roku 2003, kdy odešel do „totální“ penze, kterou tráví v Kutné Hoře. Dr. Hak publikoval přes 60 prací v našich i zahraničních časopisech. Popsal 5 nových minerálů a je po něm pojmenován i minerál tetraderitové skupiny – hakit. Své zkušenosti ze zahraniční, ale i odborné i organizační zkušenosti vždy rád předával svým mladším kolegům a kamarádům. Své odborné znalosti, i zážitky z ciziny prezentuje při odborných i popularizačních přednáškách.

Slávek hovoří mimořádně dobře anglicky, a tak mnoho let překládá kolegům odborné publikace. Zvláště v posledních 5. letech se plně věnoval překládání. Z mnoha překladů lze vyzdvihnout: Monografie o metanu vázaném na uhelné sloje pro MŽP, Geochemická charakteristika několika úložišť radioaktivního odpadu pro SURAO, Zpráva o vyhledávání vodních zdrojů v Mongolsku a Studie o environmentálních dopadech těžby zlata na řece Selenge v Mongolsku, Průsaky a možnosti protržení hrází vysokohorských jezer v Kyrgyzstánu pro Geomin Jihlava, Monografie o reinterpretaci seismických profilů středočeských karbonských ložisek, či Hydrogeologické práce pro Výzkumný ústav vodohospodářský. Nejvíce ale překládal pro ČGS: Zprávy o geochemickém a environmentálním mapování v Copperbeltu v Zambii, O mapování vulkanitů ve Střední Americe, či Manuál o metodách geochemické prospekce a Závěrečnou zprávu o mapování v Íránu.

Jubilant je ve svých osmdesáti letech v dobré fyzické a psychické pohodě; má to v genech, protože většina jeho předků se dožila věku přes 90 let. Milý Slávku! My všichni Tví kamarádi, a žáci, Ti přejeme do dalších let mnoho psychické pohody, humoru a zdraví, což se spolu snoubí!

♦ K 70. narozeninám RNDr. Pavla Schováňka, CSc.

Jiří Souček

21. listopadu 2011 oslavil RNDr. Pavel Schovánek, CSc. sedmdesáté narozeniny. Sešli jsme se s přáteli následující den v příjemné restauraci, abychom zavzpomínali na uplynulá léta a oslavenci srdečně pogratalovali.

Pavel se narodil v roce 1941 v Semilech, které tehdy patřily do Protektorátu. Po únoru 1948 přišla rodina o svůj veškerý semilský a roškopovský majetek a odstěhovala se do Tanvaldu. Tam vystudoval gymnázium a po maturitě se hlásil ke studiu geologie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V přijímacím řízení však narazil na kádrové překážky, ale nedal se odradit a rok pracoval jako pomocný technik dr. Norberta Krutského při geologickém průzkumu vápenců na Ještědsku. Poté přijímací řízení zkouší znovu. Studia geologie tak zahájil až v roce 1960.

Fotografie z roku 1961, kterou jsem přinesl, nám připomněla léta studií na fakultě a vyvolala nezapomenutelné zážitky z letních studentských brigád,

tělovýchovných kurzů, geologického mapovacího kurzu, důlního mapáku i ze společné vojenské přípravy ve 3. a 4. ročníku.

Opět jsme si vybavili večery na fakultě, když jsme psali diplomové práce a o půlnoci se scházeli na katedře mineralogie s kolegy Janem Lunou a Josefem Mackem a vařili jasmínový čaj.

Pavel po studiích nastoupil do Ústředního ústavu geologického a v něm vlastně pracuje dodnes, i když se tato instituce v současnosti jmenuje Česká geologická služba. Pro Pavla odborný rozhled a růst měl velký význam půlroční postgraduální pobyt na Kubě v roce 1965/66, kde se s dalšími pěti kolegy pustil do mapování jižních svahů Sierry Maestry západně od

Santiago de Cuba, jehož výsledky byly následně publikovány v roce 1970 v časopisu *Revista de geología, serie Oriente*, No.4, s. 1–46. To byl začátek jeho dalších zahraničních pobytů a expertních cest.

Není zde místo na hodnocení publikační a další činnosti oslavence – to nechávám na vedení ČGS, ale připomenu alespoň, že Pavel Schovánek vedl v ústavu řadu let oddělení krystalinika a na mapování a výzkumu krystalinika českého masívu pracuje vlastně od své diplomové práce stále.

Prožil jsem s Pavlem jako spolužák studia na PŘFUK, pobyt na Kubě, asi roční stáž na katedře petrologie v 70. letech a potkával jsem ho na exkurzích, konferencích a odborných seminářích. Je to kamarádský, spolehlivý a obětavý člověk, poctivý pracovník a na slovo vzatý odborník.

Přeji mu za sebe i ostatní přátele mnoho úspěchů v další aktivní činnosti, dobré zdraví a pohodu, kterou vyzařuje do svého okolí.

♦ Moja Opletal 70

Jiří Babůrek, Miloslav Novák, Petr Rambousek

S kamarády oslavil RNDr. Mojmír Opletal, CSc. 70 let. Patří mezi významné bývalé pracovníky Ústředního ústavu geologického + Českého geologického ústavu = České geologické služby. Od nástupu v roce 1965 pracoval nepřetržitě 44 let na pracovištích v Hradební, Košířích, Malostranském náměstí a Klárově. Z řadového geologa se stal vedoucím několika významných úkolů; přitom „vychoval“ řadu mladších kolegů, kteří rádi říkají, že patří mezi jeho žáky.

Mojmír Leopold Opletal (to druhé jméno má skutečně napsáno v křestním listě!) se narodil 22. dubna 1941. Pro účely horoskopu ale udává narození 21. dubna, protože v roce 1941 byl letní čas, a tak podle slunce se narodil „už“ 21. 4. ve 23.45. Ale v obou případech se narodil ve znamení býka. V čínském horoskopu je zrozen v roku hada; u nás je had nemilé stvoření, ale ve

východních kulturách je to dobré znamení. Narodil se v prostějovské porodnici, ale jeho domovskou obcí je městečko Konice, odkud pocházejí všichni jeho předci, kteří byli většinou rolníky. Může se pochlubit dlouhým rodokmenem, který sahá až do roku 1630, a je v hlavní linii Opletalem 10. S jeho třemi vnučkami je to dvanáct generací Opletalů. Přitom v digitální formě rodokmenu (s přiřazenými větvemi) je zaznamenáno přes 600 osob!

Již na základní škole začal sbírat minerály a zkameněliny a proto pak studoval Vyšší průmyslovou školu geologickou (1955–1959) v Praze. Rok pracoval jako technik na Ústavu užité geofyziky v Praze. Od roku 1960 studoval na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Zaměřil se na obor petrografie a obhájil v roce 1965 diplomovou práci „Petrografie gaber a granitoidů mezi Trhovou Kamenicí a Bradlem“. V roce 1973 napsal rigorózní práci „Stroňská a novoměstská série v severní části Orlických hor“ a složil rigorózní zkoušku na získání titulu RNDr. Vzhledem k politickým problémům ale nesměl dělat kandidaturu. Protože však měl četné publikace a archivní zprávy byl schválen vědecko-technickým pracovníkem I., a zařazen mezi vědecké pracovníky. Teprve až v roce 1997 získal titul CSc. na Masarykově Univerzitě v Brně, kde při obhajobě prezentoval práci „Petrografie ortorul orlicko-kladské klenby“.

V letech 1969–1970 byl tajemníkem výzkumu a asistent vedoucího výzkumu dr. Joela Pokorného. V letech 1985–2000 byl zástupcem vedoucího (doc. Ivana Cichy) významného úkolu „Soubor geologických a účelových map přírodních zdrojů 1 : 50 000“. Zároveň byl hlavním redaktorem geologických map po celém území České republiky. V té době, pod jeho vedením, byly dokončeny všechny geologické mapy v měřítku 1 : 50 000 (celkem 210 listů). Přitom byl redaktorem 11 map a spoluautorem dalších 11 „padesátek“.

Od počátku, až do roku 2009, pracoval jako mapující geolog především v severním pohraničí. Začal pracovat v Krkonoších, potom přešel do Orlických hor a do Jeseníků. Mapoval ale i v jižních a západních Čechách, hodně i na Šluknovsku. Zmapoval v měřítku 1: 25 000 ca 3000 km², byl redaktorem 15 map a spolupracoval na řadě dalších.

Po celou dobu Mojmír nejen mapoval, ale napsal velké množství archivních prací a publikací. Celkem je autorem či spoluautorem více než 200 tištěných map a publikací a přibližně stejného množství archivních zpráv a map. Za poslední dekádu (2001–2010) napsal či sestavil přes 100 publikací, zpráv a map. Přitom jde o široké spektrum geologických specializací: geologické mapování krystalinika, sedimentů i vulkanitů, petrologie metamorfitů, magmatitů i vulkanitů, geochemie hornin krystalinika, magmatitů a vulkanitů, ale i tektoniky, geofyziky, hydrogeologie a ložisek. Celkově lze říci, že oslavenec je jedním z posledních univerzálních geologů; především dnes, kdy vítězí velmi úzká specializace, je to vzácné. Málokdo se může pochlubit tolika pracemi, ale významné je, že většina jeho publikací vychází z informací pocházejících ze základního geologického mapování. V tomto směru je jubilant vzorem pro většinu pracovníků ČGS.

Samostatnou Mojmírovou kapitolou jsou jeho práce v zahraničí či spolupráce

s geology Německa a Polska. Protože pracoval převážně v severním pohraničí má řadu společných publikací s kolegy z Německa a Polska. Nutno vyzvednout D-PL-CZ mapu 1: 100 000 „Lausitz – Jizera – Karkonosze“. Za českou stranu byl editotorem společné mapy a v roce 2001 za to obdržel stříbrnou medaili Abrahama Gottlieba Wenera. Je „koordinátor česko-polské geologické spolupráce“, a za dlouholetou spolupráci s Poláky dostal v roce 2002 medaili „Za zaslugi o Państwowy Instytut Geologiczny“.

Poprvé ho prosadil do zahraničí v roce 1976 dr. Tibor Buday. Zprvu řadový člen geologické expedice „Írácký Kurdistan“ se stal stěžejním mapujícím geologem, který se také podílel na Závěrečné zprávě. Následně mapoval tři sezóny v sedimentech Západní pouště Íráku. V poslední sezóně (1979) byl jmenován dr. J. Hakem hlavním geologem a v roce 1980 hlavním redaktorem map 1: 100 000 na území 32 000 km². V letech 1987–1990 byl na expedici ve Vietnamu; poslední sezónu, v roce 1989, byl dr. Petrem Květoněm ustanoven hlavním geologem a následně i redaktorem Závěrečné zprávy doplněné geologickými mapami 1: 50 000. V letech 2007–2009 byl redaktorem 2 map 1: 25 000 v Íránu, které byly ukončeny Vysvětlivkami v roce 2011.

Jako významný geolog byl k jubileu pozván do Senátu, kde byl s nejbližšími přáteli proveden i areály, které nejsou běžně navštěvované.

Oslavenci přejeme do dalších let mnoho invencí pro další odborné publikace i „obyčejné“ články, jakož i pevné zdraví a neutuchající optimismus. Seznam jeho prací můžete najít v jeho autobiografii, kterou si napsal k šedesátinám: „Memoáry mapéra Moji“ (2001, MS Česká geologická služba Praha).

♦ Mgr. Stanislav Čech šedesátníkem

Mojmír Opletal

Kdysi říkával dr. Buday „Je to hrozný když tak mladí kluci jsou už tak staří!“. A myslel tím nás, členy expedic, kterým tehdy bylo 50, později i 60. A platí to dosud, i pro Standu, kamarády přezdívaného Stanley.

Stanislav Čech se narodil 6. 10. 1951 v Praze. Již od jinošských let začal mít zájem o přírodu, zvláště geologii, a z toho o sběr zkamenělin.

Po absolutoriu na Gymnáziu v roce 1970 nastoupil na Přírodovědeckou fakultu UK, kterou ukončil v roce 1974. Po roční vojenské prezenční službě nastoupil v roce 1975 do Ústředního ústavu geologického. Od počátku začal pracovat v oddělení křídly, kde je dosud. Jeho hlavní činností bylo geologické mapování a stratigrafické členění, převážně v české křídové pánvi. Dále pracoval v Českém středohoří, Železných horách, Orlických horách, Barrandienu a v mostecké pánvi. Přitom byl redaktorem, či spoluautorem řady map 1: 25 000 i 1: 50 000.

Je členem české stratigrafické komise, mezinárodní stratigrafické subkomise pro stratigrafii křídly a vedoucím oddělení křídly ČGS. Je oblastním geologem pro východní část české křídové pánve a proto často dělá posudky pro státní správu, především pro MŽP.

Dlouhodobě pracoval na projektech v Mongolsku, krátce ve Vietnamu, Salvadoru a Kostarice, kde se zabýval, kromě geologického mapování,

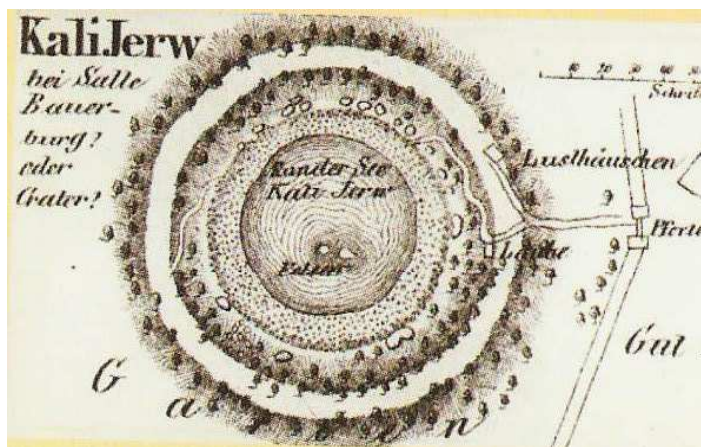
stratigrafií mezozoických a kenozoických formací. Často spolupracuje se zahraničními kolegy, zvláště z Polska a Německa. Publikoval přes 50 odborných prací v českých i zahraničních časopisech a je autorem ca 100 archivních zpráv a map.

►►► Recenze, kritika, diskuze, zajímavosti

♦ Estonské meteoritové krátery Kaali

Ivan Turnovec

Chtěl bych jen stručně informovat geology a milovníky neživé přírody, o ostrovu Saaremaa, kde si mohou prohlédnout dobře zachovalé meteoritické krátery. Pokud se rozhodnete navštívit Pobaltí, neměli byste vynechat

Estonsko, jednu ze tří zajímavých pobaltských republik, které se odtrhly jako první při rozpadu bývalého Svazu sovětských socialistických republik.

Meteoritických kráterů je v katastru obce Kaali na estonském ostrově Saaremaa celkem devět. Vznikly současně při skupinovém pádu úlomků meteoritu, který se rozpadl ve výšce asi 5 až 10 km.

K impaktu došlo přibližně 660±85 př. n. l. Energie uvolněná při dopadu, asi 2 kt TNT, některé zdroje uvádějí až 20 kt TNT, spálila les v okruhu šesti km.

Hlavní kráter Kaali Main popsal Julius Kalkun Kaljuvee v roce 1922. Jeho mapka kráteru je na přiloženém obr.1. Další krátery popsal a jejich meteoritický původ prokázal Ivan Reinwald v roce 1937, jako první také uvedl chemické rozboru potvrzující, že při pádu šlo o explozi částí železného meteoritu.

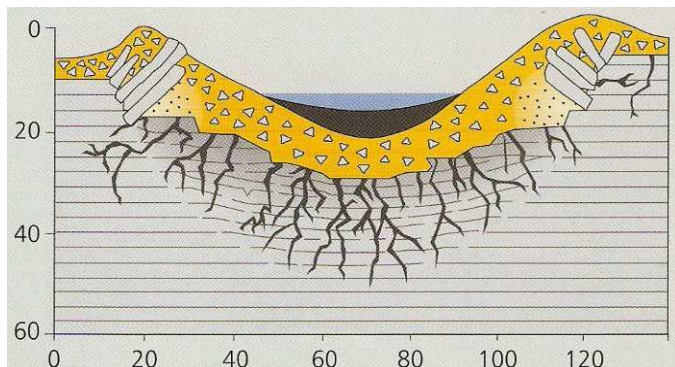
Skupina meteoritů o celkové hmotnosti kolem 80 tun dopadla rychlostí 15 km/s pod úhlem 35° z východoseverovýchodu.

Největší úlomek vytvořil hlavní kráter o průměru 110 m a hloubce 16 metrů. Ve středu největšího kráteru se až do současnosti zachovalo jezírko (obr.2). Jezírko bylo v pravěku považováno za „svaté“. Archeologické nálezy

dosvědčují, že bylo po mnoho století využíváno jako obětiště. Bylo obehnáno kamenným valem o délce 470 m, šířce 2,5 metru a výšce dvou metrů, jehož zbytky se zachovaly. Na obr. 3 je řez hlavním kráterem.

Osm dalších úlomků dopadlo do vzdálenosti 1 km, krátery mají průměry od 12 do 40 m a hloubku od jednoho do čtyř metrů. Vzhledem k tomu, že při

dopadu došlo k explozi materiálu byly z meteoritu nalezeny jen drobné úlomky kolem 1 g (maximální nález měl hmotnost 28,4 g). Chemická analýza úlomků prokázala, že šlo o charakteristické železné meteority - oktahedrity s obsahem 91,5 % železa a 8,3 % niklu. Častější byly mikroskopické

částice a impaktní silikátové kuličky - sférule.

Předkládané informace jsou z turistického průvodce po kráterech ostrova Saaremaa (Scars of Stars on the Island Saaremaa), který vydala v roce 2010 Komise meteoritiky Estonské akademie věd s podporou Unesco a Evropské unie.

Další literatura:

Tiirmaa, Reet. Kaali: Craters of Estonia and Their Meteoritic Material. Meteoritics, 1992, roč. 27, čís. 3, s. 207.

Raukas, Anto, J.-M. Punning, T. Moora, Ü. Kestlane, A. Kraut: The Structure and Age of the Kaali Main Crater, Island of Saaremaa, Estonia. Impact Studies, 2005, čís. 2, s. 341-355.

Raukas, Anto, W. Stankowski: The Kaali crater field and other geosites of Saaremaa Island (Estonia): the perspectives for a geopark, Geologos, 2010, 16 (1): 59–68.

Přiložené obrázky:

1 - První mapa Kaali Main kráteru z roku 1922

2 – Současný stav kráteru, pohled na jezírko

3 – Řez hlavním kráterem, na osách X a Y jsou rozměry v metrech. Vrstvy zhora: voda jezírka - jílové a prachové usazeniny - impaktová drť – zřetelně podrcený skalní podklad.

♦ Dvořákova stezka

Ferry Fediuk

Z Kralup na Vltavou do sousední Nelahozevsi, rodiště Antonína Dvořáka, se můžete dostat různými způsoby: lodí po řece, jednu stanici železnicí, autem levobřežní oklikou do kopce s kopce, rovněž autem velkou pravobřežní oklikou kolem Veltrus a po mostě u Miřejovic, anebo pěšky či na kole po pěšině podél levého břehu Vltavy. Té posledně jmenované se říká Dvořákova stezka. Je jeden a půl kilometru dlouhá, téměř rovinatá, pohodlná a vyklopí vás pod nelahozevským zámekem, anebo ještě předtím u útulné restaurace

Marina. Cestou zažijete geologické hody. Když na ni na jejím kralupském začátku vstoupíte, nějakých dvě stě metrů vás oddělí od vysoké skalní stěny tvořené karbonskými arkózovými slepenci, v horní části srázu vodorovně překrytými cenomanskými pískovci. S odstupem se díváte na nejrozsáhlejší odkryv křídové transgrese přes karbon, jaký lze u nás spatřit. Ale to nejlepší teprve přijde. Po pár stovkách metrů se stezka přimkne ke karbonskému klifu, ve kterém můžete obdivovat dramatické sedimentární jevy: křížové, diagonální i gradační zvrstvení, vykliňování, závalky, střídání slepencovitých poloh s polohami psamitickými, vložky jílovců. Ovšem dech vám svým rozsahem a neuvěřitelně bizarním tvarováním vyrazí exogenní fenomény: voštiny čili aeroxysty malé, velké, mělké i hluboké, jednotlivé i bohatě skupinové, s přechody až do obrovitých tafoni, v nichž by bylo možno ustájit tele, mistrovské dílo větrné přírody, jaké nemá v permokarbonu naší vlasti obdobu a konkurenci. Místy se do těchto voštin opřela i výmolová boční evorze zahlubující se Vltavy a vymodelovala je do podoby obřího ementálu. Až minete poslední železniční tunel, všimněte si za ním výrazné erozní rýhy: zde se kdysi dokonce kutalo uhlí. U nelahozevského zámku je už celá ta předchozí mladopaleozoická paráda ukryta pod křídovým pokrovem, tak akorát, abyste si z toho předchozího ohromení vydechli. Prý pravověrný muslim musí aspoň jednou za život podniknout cestu do Mekky. Vězte, že nemůže dojít spásy ten český geolog, který si aspoň jednou nelahozevskou Dvořákovu stezku neprošel.

Foto: Voštinové a evorzní rozhlodání karbonských klastik na Dvořákově stezce.

♦ Pocta kamenům

Přemysl Zelenka

V poslední době lze u nás sledovat obecně zvýšený zájem o neživou přírodu a speciálně o kameny i u laické veřejnosti. Nemám na mysli jen

všudypřítomné komerčně zaměřené prodejce polodrahokamů či okrasných kamínků z nalezišť celého světa, ani různá zahradnictví, nabízející do skalek, exteriérů či interiérů bloky sluňáků, často přemístitelné pouze jeřábem. Spíše chci zmínit různé expozice a uskupení kamenů v plenéru, dokládající

neoddělitelnost i estetickou hodnotu kamene v přírodním prostředí a v bezprostředním kontaktu s člověkem. Pomineme-li aktivitu některých snaživců, chtějících doplnit starší megalitické stavby (např. kounovské řady) o „chybějící“ prvky, dali se někde zcela odlišnou cestou, kdy vytvořením dokonalých replik chtěli autoři přispět k poznání a účelu prehistorických staveb a podnítit zájem o tradice dlouhodobě osídleného kraje. Příkladem může být zichovecký kromlech, který vznikl v roce 2010 i za využití finančních prostředků Evropské unie. Je situován při v. okraji obce Zichovec mezi Louny a Slaným a je tvořen bloky proterozoických spilitů z kamenolomu Družec na Kladensku, bazaltem z Měrunic v Českém středohoří a největší zastoupení mají bloky porfyru z Malých Žernosek z krystalinika České brány. Na informačním panelu nechybějí názorné fotografie dokumentující těžbu a transport bloků hornin včetně jejich definitivního usazení v mírném svahu na louce u rybníka. mapa se situačním zákresem a charakteristika nejvýznamnějších obcí

Letecký pohled na lokalitu, v okolí (Žerotín, Panenský Týnec, Klobuky, Třebíz a další) vhodně doplňují charakteristiku a účel kromlechu. Snadná komunikační dostupnost by mohla přispět k zvýšení návštěvnosti tohoto jakoby zapomenutého koutu, byť

leží v bezprostřední blízkosti silnice č. 7 z Prahy do Chomutova.

Druhým počinem zasluhujícím zmínku je venkovní expozice hornin Českého středohoří, situovaná na nádvoří Správy CHKO v Litoměřicích. Záměrně se vyhýbám pojmenování geopark, byť jsou podobné expozice často takto nevhodně označovány.

Dobrý nápad shromáždit na jednom místě reprezentativní středohorské horniny začal být realizován v roce 2009. Celkem 14 kamenných bloků ze všech koutů Českého středohoří (např. z lomů Prackovice, Želenice, Písečný vrch, Soutěsky, Oparno) lze identifikovat porovnáním s tištěnou skládačkou, kterou je možné bezplatně získat v budově Správy CHKO. Díky pozici ve středu okresního sídla a volné přístupnosti jak široké veřejnosti, tak třeba školním výpravám, může toto esteticky velmi pěkné „nahromadění kamenů“ přispět k rozšíření obzoru poznání. Škoda jen, že původně neméně rozsáhlá a neméně zdařilá geologická expozice v interiéru přízemí budovy CHKO byla v současnosti díky dalším výstavám redukována jen na několik vitrín.

♦ Jubilejní oslavy Franze Ambrose a Augusta Emanuela Reusse v Bílině *Norbert Krutský*

V roce 2011 slavili svá kulatá životní výročí dva slavní bílínští přírodovědci, kteří mají své významné místo v historii evropských geologických věd. Otec Franz Ambros Reuss se narodil před 250 lety a syn August Emanuel Reuss před 200 lety. První z nich po většinu života v Bílině žil a tam i zemřel, druhý se tam narodil a působil v první části svého života. Regionální muzeum

Teplice vydalo již před 10 lety publikaci o obou Reussech s příspěvky o jejich životě, geologickém díle a zásluhách v balneologii. Proto se nynější oslavy omezily na jejich připomínku širšímu okruhu obyvatel za účasti odborníků.

Franz Ambros Reuss, narozený v Praze 30. října 1761, je současníkem Kašpara Šternberka, který se narodil v témže roce. Po studiu lékařství v Praze a geologie na báňské akademii ve Freibergu se stal 1785 lékařem v Bílině na panství Lobkowiczů. Začal se intensivně zabývat mineralogií a geologií tamního kraje a brzo vydal své první dílo o bílinské kyselce. Později zpracoval mineralogickou

geografii litoměřického a boleslavského kraje a ve 4 dílech vydal učebnici

mineralogie. Zasloužil se o využití bílinské kyselky při založení tamních lázní. Studoval i další léčivé prameny v Čechách (např. Teplice, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně). Stal se ředitelem horního úřadu, c.k. horním radou a čestným členem Společnosti vlasteneckého muzea v Praze. Zemřel v Bílině 9. září 1830 a je tam i pohřben. Jeho náhrobek ze starého hřbitova u dnes zbouraného kostela sv. Štěpána se zachoval a přišel do expozic teplického muzea.

August Emanuel Reuss, narozený 8. července 1811 v Bílině, se hned zpočátku vydal na dráhu přírodovědce. Po studiu a doktorátu lékařství v Praze nastoupil 1834 jako nástupce svého otce na místo lékaře v Bílině. Věnoval se plně studiu geologických poměrů oblasti a zaměřil se zvláště na paleontologii a výzkum fosilií českého křídového útvaru a terciéru severních Čech. Byl i zakladatelem mikropaleontologie u nás. Stal se bílinským čestným občanem a řádným členem císařské akademie věd. V roce 1849 byl jmenován prvním profesorem mineralogie na pražské univerzitě, 1859 jejím rektorem, 1863 pak profesorem mineralogie a geologie na univerzitě ve Vídni. Tam byl 1871 povýšen do rytířského stavu. Ve Vídni zemřel 26. listopadu 1873 a je tam také pohřben.

V roce 1898, 25 let po smrti A.E. Reusse, byl v areálu lázní Bílina – Kyselka oběma Reussům postaven a odhalen důstojný pomník. Jeho pyramida se tyčí do výše 8 m. Původní německé nápisy byly nahrazeny českými s údaji o obou vědcích u jejich bronzových reliefů. Pomník je stále udržovaný, ovšem okolní balustrády, plastiky a schody jsou poškozeny. Pomník je zařazen mezi kulturní památky a město Bílina chce okolí vylepšit.

Letošní oslavy připravilo Město Bílina spolu s tamním Domem kultury Kaskáda na popud pracovníků Regionálního muzea v Teplicích. Proběhly v úterý 11. října 2011 s bohatým programem. Účastnili se jich zástupci města, médií (tisk, televize) a pozvaní zástupci geologických institucí. Kromě místních geologů z Dolů Bílina, Regionálního muzea Teplice a fakulty životního prostředí univerzity v Ústí nad Labem se na počtu 15 odborníků podíleli z Prahy zástupci Geologického ústavu Akademie věd ČR, Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, České geologické služby a Národního muzea. Město je přivítalo a pozvalo na společnou večeři.

Program začal v 11 hodin přednáškou N. Krutského o životě a díle Reussů v městském divadle, určenou pro studenty místního gymnázia. Po obědě byla na náměstí zahájena panelová výstava, kde na 10 velkoplošných panelech pod zastřešením byl představen život a dílo obou geologů. Podklady k výstavě připravil geolog Regionálního muzea v Teplicích Miroslav Radoň. Výstavu zahájil místostarosta Bíliny Zdeněk Rendl a promluvili autoři projektu. Výstava byla volně přístupná po celý měsíc říjen. V 15 hodin se sešli účastníci oslav a další zájemci v areálu lázní Kyselka u pomníku obou Reussů, aby byli svědky pietního aktu – kladení věnce u pomníku, promluvy místostarosty a autorů projektu, vše doprovázeno hudbou.

Reussovy oslavy měly ohlas zejména v regionálním tisku a v televizi Regia TV. Správnou odezvou oslav by měla být mimo jiné znalost slavných rodáků

u mladší generace, ale i větší pozornost památkám na naše zasloužilé zakladatele geologie.

♦ **Pražským centrem od starobyklých kostelů přes honosné paláce až k bankovním domům**

Barbora Dudíková Schulmannová, Václav Rybařík

Václav Rybařík po každé vycházce po kamenech Prahy tak trochu tajuplně

naznačuje, že už neví, jaké ucelené téma by pro své věrné posluchače vymyslel. Naštěstí jsou jeho vědomosti o pražské architektuře, o zajímavých událostech s ní spjatých a o použitých materiálech natolik obsáhlé, že už několik let si každého půlroku stále neubývajícím zájemci o netradiční vyprávění o staré Praze zase přijdou na své.

Na podzim 2011 jsme se sešli u kostela sv. Jiljí v samém centru Starého Města. Původně gotický

kostel ze 14. století byl od první poloviny 18. století (1731) barokizován dominikány, kteří ho vlastnili od roku 1626. Barokizace přikryla i krásný gotický pískovcový portál na jižní straně kostela, který byl při obnově celého objektu provedené po roce 1968, objeven a odhalen. Obzvláště dobrému pozorovateli neujde, že diabasový fragment podnože podobného gotického portálu byl kdysi využit jako patník neobvyklého tvaru, který dodnes můžeme vidět vlevo od hlavního vchodu do kostela z Husovy ulice (foto 1).

Nedaleko odtud stojí na Uhelném trhu Wimmerova kašna, smutně proslulá poškozením mladými opilci v březnu 2011, kdy přišel syn bývalého pražského primátora o ruku. Kašna představuje sousoší dívky s mladíkem, vytvořil ji František Xaver Lederer za peníze mecenáše Jakuba Wimmera v roce 1797 a původně stála na Jungmannově náměstí. Později byla přenesena na Betlémské náměstí, pak do Vrchlického sadů, od roku 1952 pak stojí na Uhelném trhu. Vandalové ji už v roce 1974 poničili tak, že sousoší muselo být nahrazeno kopií z mšenského pískovce; zbytky originálu se nacházejí v lapidáriu.

Většina účastníků vycházky se shodla na tom, že interiér kostela sv. Martina ve zdi navštívila poprvé. V místech, kde se kostel nachází, stávala osada Újezd, která byla při stavbě staroměstských hradeb před polovinou 13. století rozdělena na dvě části. Zdejší kostel vystavěný v letech 1178–87 a zasvěcený sv. Martinovi přiléhal k hradební zdi – odtud jeho název. Původní románský kostel byl dvakrát přestavěn v gotickém duchu a z roku 1779 pochází barokní portál na jeho severní straně. Krátce na to, roku 1784, došlo

ke zrušení kostela, horní patro dlouho sloužilo jako byty, v přízemí byly obchody a sklady – dokonce se tu provozovalo lahůdkářství (foto 2). Obnova se kostel dočkal až začátkem 20. století. Kolem kostela se po staletí rozkládal hřbitov. Připomíná ho pamětní deska členů významné sochařské rodiny Brokoffů ze sliveneckého mramoru zasazená na vnější stěně presbyteria (foto 3).

Z prostoru Jungmannova náměstí si můžeme prohlédnout hned několik architektonických a kamenicky pěkně vyzdobených „lahůdek“. Náměstí vévodí Palác Adria na rohu s Národní třídou. Palác pochází z let 1923–24, byl postaven ve stylu rondokubismu podle návrhu architekta Josefa Zasche ve spolupráci s architektem Pavlem Janákem. Obklad přízemí tvoří hrubozrnná švédská žula Vanevik, výše je boháňský a královédvorský pískovec. Na sochařskou výzdobu od O. Gutfreunda, B. Kafky a K. Dvořáka byl použit vápenec Pučišče z ostrova Brač. Vedle Paláce Adria směrem do Jungmannovy ulice stojí pozdně kubistický palác Škodových závodů (nyní Magistrát Hlavního města Prahy) architekta Pavla Janáka z let 1925–26. Veškeré kamenické práce zde prováděla proslulá plzeňská firma Jana Cingroše, za zmínku stojí alespoň obklad přízemí z Jungmannovy ulice z narůžovělého ryolitu (Hliník u Hronského sv. Kříže) a z ulice Charvátovy pak obklad z tzv. českého labradoritu – šedomodré žuly z Tisu u Blatna. Uprostřed náměstí stojí pomník J. Jungmanna, jehož podstavec patří k nejpozoruhodnějším v Praze díky rozmanitosti použitých kamenů a jejich

opracování. Tvoří ho zděné jádro obložené deskami a římsami převážně

bavorských granitoidů (fa E. Ackermanna z Weissenstadtu), Jungmannovu sochu vytvořili v roce 1878 L. Šimek a A. Barvitijs.

Za Jungmannovými zády stojí kostel P. Marie Sněžné, založený roku 1347 pro karmelitány, ale od roku 1606 patřící františkánům. Výškou své klenby (31,4 m) patří k nejvyšším kostelům v Praze. Brankou, která vedla do bývalého hřbitova, jsme viděli nejstarší část kostelního zdiva zhotoveného z křemenců – tedy stavebního materiálu v Praze nepříliš používaného.

Přes vestibul stanice metra Můstek, kde jsme nahlédli na odkryv zbytku opukového můstku (1. polovina 15. století) a na břidlicový obklad opěrné zdi příkopu staroměstského opevnění (2. čtvrtina 13. století), jsme spěchali k budově Městské spořitelny pražské v Rytiřské ulici. Byla vystavěna v letech 1891–94 A. Wiehlem a O. Polívkou ve stylu tzv. vlašské renesance. Vnější architektonická a sochařská výzdoba včetně obložení průčelí (J. Víšek) je

z hořického pískovce. Bohatou vnitřní výzdobu L. Šaldy z různých typů žul a mramorů jsme však obdivovat nemohli kvůli omezenosti a upjatosti ostrahy spořitelny, která nás nechtěla vpustit ani na schodiště budovy, kam je přístup veřejnosti za normálních okolností umožněn. Vzrušená slovní potyčka mezi účastníky vycházky a „spořitelními“ hlídači skončila slovy jedné z nás: „Kdybychom jim sem nesli peníze, vítali by nás jinak...“

Cestou kolem slavného Karolina jsme si v rychlosti prohlédli fontánu (arch. J. Fagner, ak. soch. S. Hanzík – 1972) zhotovenou z vápenické žuly se třemi lvy z prachatického (křišťanovského nebo také šumavského) dioritu, a pokračovali jsme pasáží paláce Myslbek do ulice Na Příkopě. Proti nám stojí dvě honosné budovy – Průmyslová banka B. Bendelmayera z roku 1930 má obklad přízemí a mezaninu ze štípaných, drážkovaných i hladkých desek boháňského pískovce, novorenesanční Zemská banka království českého O. Polívky z let 1894–96 má obklad a architektonické provedení průčelí (J.

Víšek) z hořického pískovce. Další krásnou kamennou výzdobu najdeme i ve vnitřních prostorách, ale po zkušenosti z Městské spořitelny se naše společnost rozchází – nejsme zvědaví na další „vyhazov“ a každý z nás si v duchu slibuje navštívit tahle místa raději individuálně, tedy méně „nápadně“.

Foto 1 – Diabasový patník před vchodem do kostela sv. Jiljí v Husově ulici.

Foto: Barbora Dudíková Schulmannová

Foto 2 – Dobová fotografie (2. polovina 19. století) kostela sv. Martina ve zdi. Zdroj: <http://www.kudlanka.cz>

Foto 3 – Pamětní deska ze sliveneckého mramoru ve zdi kostela sv. Martina ve zdi. Foto: M. Toužimský

♦ Někdy si člověk musí ulevit

Ivan Turnovec

Arogance politické moci se po celá léta příliš nemění. Některé postupy zůstávají stále aktuální. Tím, který je nejvýraznější, je elitářství straníků a funkcionářů zvláště pak povolební rozdělení politických trafik za „zásluhy“ a představa, že občané státu jsou tu jen proto, aby platili daně a drželi hubu. Nová elita v mnoha případech jako by obnovovala postupy známé z totalitních dob. Způsob jednání většiny poslanců v parlamentě a senátorů v senátě, ale i mnoha volených zastupitelů na komunální úrovni, mi připomíná jeden vtip z doby nejhlubší totality: Když umíral Stalin, zanechal svým nástupcům tři obálky s tím, že je mají postupně otevírat v době největších problémů. I stalo se. První otevřeli hned po Stalinově smrti. Stálo tam: Sved'te všechno na mě. Nějakou dobu to vystačilo, ale když už výmluvy nebyly přesvědčivé, otevřelo načalstvo druhou obálku a přečetlo si v ní: Dělejte to jako já. Opět uplynul nějaký čas, a došlo i na obálku třetí. V té už bylo jen stručně: Je na čase, abyste připravili tři obálky s odkazem.

Jde sice jen o vtip, ale my jsme popsanou situaci prožili, a ne jen jednou. Stalin odešel, po něm přišli jiní a zase jiní a tak to pokračovalo. Trvalo ještě hodně dlouho, než došlo ke skutečným změnám. Nejprve jsme se radovali a věřili, že jsme skutečně svobodní. Uplynulo dvacet let tápání. Vytvořila se nová politická „elita“, která se čím dál tím více vzdaluje demokratickým ideálům. Z velké ani z komunální politiky nikdo dobrovolně neodchází, ani když jeho politická zodpovědnost za chybná rozhodnutí, kterými byli poškozeni všichni občané, je evidentní. To je chyba. Šance skutečné volby je jen velmi malá. Právě proto všem připomínám, jak na mne současná politická reprezentace působí:

*Zase jsou tady
Do všech stran
jen staré sliby trousí
a na funkce si zuby brousí
Stále ti samí, s ostrými lokty
(pro ně je tlačení hrou)
perou se o žvanec*

*a velmi často lžou
Ke svému obrazu
falšují dějiny
Spoléhají na to
že špínu z jejich rukou i duší
alespoň na oko smyje
stranická příslušnost*

Připomenout si na tomto místě dovolím pravidla společnosti z roku 1356, která chybějí dnes: „*stanoveno právem, aby kdokoli z pánů šlechticů, vladyků nebo měšťanů, nebo kterékoli osoby laické, ať je kteréhokoli stavu nebo vynikajícího postavení, která by byla pro zločin krádeže, lapkovství nebo loupeže obžalována a nemohla se z tohoto zločinu ve lhůtě jí stanovené podle zemského práva ospravedlniti, anebo jestliže byly její přečiny obecně známé a veřejné, aby potom ta osoba navěky bezectná a beze všeho práva a nebyla připuštěna k žádným úkonům právním nebo čestným. A onen člověk, kdyby mu bylo dáno vrácení cti nebo náprava z milosti královské a neutrpí ze shovívavosti panovníkovy časnou smrt, kterou za své špatnosti zaslouží - odškodní majetkově ty, kterým způsobil škody a i když všechno nahradí - přesto však ať zůstane bezectným a bez práva a úcty, po celou dobu svého života.*“

Citát je z kroniky Beneše Krabice z Veitmile, starší prameny uvádějí Weitmile († 27. července 1375, datum a místo narození neznáme), byl to český spisovatel, kronikář a pražský kanovník. Od r. 1335 řídil stavbu chrámu svatého Víta. Roku 1373 přenesl ostatky starých knížat a králů do postaveného chrámu, o rok později i ostatky biskupů. Jeho Kronika česká byla napsána z popudu Karla IV. Zachovala se pouze v jediném exempláři. Je ale velmi přesná a spolehlivá. Skládá se ze 4 knih, první dvě popisují období 1272–1346, druhé dvě pak období vlády Karla IV., tj 1346–1375, a je tam i výše uvedený citát.

►►► Próza, poezie a humor

◆ La ley es dura

Stanislav Staněk

Tenkrát se na mne Ota Kumpera, jeden ze dvou nekorunovaných králů moravskoslezského kulmu, také tak mírně, až rozpačitě, usmíval. Zrovna jako nyní z panelu městského Muzea břidlice v Budišově nad Budišovkou (upřesňuji: dvakrát do roka pod Budišovkou, to když jsou záplavy).

„Soudruhu doktore“, říká mi, „pamatujte si: La ley es dura, pero es la ley.“

„Zákon je tvrdý, ale je zákon“, přeložím v hodině postgraduálního kurzu španělštiny, tj. vulgární latiny, kterou tento profesor VéeŠBé vyučuje. Kdysi přednášel v Latinské Americe.

Známe se z terénu severní Moravy a považuji si ho. Neúnavný mapér. Se svými studenty prošel každý výchoz, každý odkryv, každý lůmek... A určil každou „chcíplinu“, jak v žargonu říkáme zkamenělinám. Výsledky jsou shrnuty v desítkách vědeckých prací.

Tam, kde má doktor Dvořák, druhý z nekorunovaných feudálů, synklinálu, má pan profesor antiklinálu. A obráceně, jak jinak.

Vzpomínám si, jakou měl radost, když zjistil, že můj kamarád Honza se narodil přesně na rozhraní hornobenešovského a moravického souvrství v Krnově.

Připravuji se na zkoušky a v učebnici přede mnou se právě podle atlantského riftu rozpoltila Gondwana. Kontinenty zvolna driftují, já bifluji vocabularios, čili slovní zásobu, conquistadoři přirážejí k Novému světu. A co, Colombo, teď?

V muzeu jsem vybalil nejvýznamnější zkameněliny, ale mám s bídou určeny jen rody. Profesor by mi je hravě určil.

Zatímco volám Ostravu, jeho alma mater, hlásí z Islandu zvýšenou vulkanickou činnost. Rift pracuje.

„Jistě“, říkám neutrálnímu hlasu na druhé straně drátu, „budte bez obav. Z životopisu si vyberu jen to nejdůležitější. Žádné funkce. Kdy se narodil, to jest hvězdička. Křížek na jaře tohoto roku si již, bohužel, doplním.“

Usmívá se mírně, až rozpačitě. Z panelu.

La ley es dura...

♦ „Trapas“ v Liverpoolu

Rudolf J. Prokop

Ze všech pozoruhodných ostud které jsem způsobil, myslím že na čestném místě stojí má úvodní přednáška v Geologickém ústavu Liverpoolské univerzity. V roce 1979 jsem tam byl pozván jako „Visiting Professor“ a toto pozvání zahrnovalo nejen exkurze v terénu pro srovnávací studie britských a českých starších prvohor, ale i několik přednášek v této ctihodné severoanglické instituci.

Úvodní přednáška nebo spíše beseda, ve které jsem měl seznámit své ostrovní kolegy s novými výsledky geologicko-paleontologického výzkumu v centrální oblasti „kontinentu“, se konala krátce po mém příjezdu. Angličtina mi šla docela dobře a zdálo se, že ani Angličanům nedělá valné potíže mi rozumět. Tema je evidentně zajímalo a celá atmosféra v sále byla přátelská a vysloveně kolegiální. Není proto divu, že jsem přednášel s chutí a určitou euforií.

V té době jsme v Čechách dokončili rozsáhlý projekt: vydávání nových geologických map našeho území v jednotném měřítku 1 : 200 000. Angličané měli podobný plán, ale ten zatím poněkud zaostával. Chtěl jsem se proto před shromážděnými kolegy naší akcí pochlubit a tak jsem jim halasně oznámil, že jsme vydali každý rok minimálně jeden list této mapy. A tady nastal ten výše zmíněný „trapas v Liverpoolu“. Trest za moji pýchu. Vymstily se mi dva anglické termíny, respektive jejich výslovnost: sheet (vyslovuje se dlouze, šíít) což znamená list mapy a papíru vůbec, a shit (vysloveno krátce, šit) což je – hovno.

Jinými slovy, v zápalu přednášení jsem oznámil poněkud konsternované a pak již patřičně rozveselené aule (plné studentů i hodnostářů Univerzity), že jsme vyrobili každý rok jedno hovno v měřítku jedna ku dvěma stům

tisíců. Vzápětí jsem si uvědomil že je zle, ale samotnému mi to přišlo k smíchu. Čímž se i velice taktní hostitelé uvolnili a ztratili svůj britský odstup. Celou příhodu dorazil s elegancí a humorem sobě vlastním, můj přítel Chris, když povstal a prohlásil, že jsme opravdu frajeři (mashers). V Liverpoolu prý vyrábějí hovna také, ale jen v měřítku 1 : 1 zato však za podstatně kratší dobu.

Po tomto mém i Chrisově vystoupení dostala přednáška i následná beseda spíše charakter kabaretu, ale jak se později ukázalo, nijak jim to neuškodilo. Naopak, mé pozoruhodné „expoze“ se prý zapíše do univerzitních análů, což je sice pochybná čest, ale člověk si v těchto případech nemůže moc vybírat. A také, proč?

►►► **Biografický slovník** pracovníků v geologii a příbuzných oborech (pokračování) *Pavel Vlašímský*

► **BEUS, Aleksej Aleksandrovič**, Prof., dr. geol.-mineral. nauk, sovětský-ruský geochemik, 23. 2. 1923 Kujbyšev, v. část evropského Ruska, SSSR (nyní Samara, Rusko) – 13. 5. 1994.

Studoval 1940–45 na Geologické fakultě university v Moskvě. Pracoval v organizacích zabývajících se výzkumem a průzkumem ložisek vzácných prvků: 1945–48 v podniku Sojuzredemet razvedka, 1948–51 v Giredmet, 1952–57 v Laboratoři mineralogie a geochemie vzácných prvků AN SSSR, přeměněné 1957 na Institut mineralogie, geochemie a krystalochemie vzácných prvků (IMGRE), kde vedl oddělení geochemie. 1958 získal doktorát nauk za práci Geochimija berillija i genetičeskije typy berillijevych mestoroždenij. 1963–65 vedoucí laboratoře organizace Gosgeolkomu, současně profesor na katedře ložisek nerostných surovin Vsesojuznogo zaočnogo politechničeskogo instituta. 1966–71 a 1975–80 konzultant pro otázky prospekce v sekretariátu OSN v New Yorku. Od 1980 vedoucí geochemické laboratoře v Institutu litosféry AN SSSR.

Zabýval se geochemií vzácných prvků v nerostech a horninách, jejich ložisky, zpočátku zejména beryliem, jeho krystalochemií. V terénu pracoval zejména v sovětské Střední Asii a v Zabajkalí, studoval granitové pegmatity a jejich zonálnost, a albitizované a greisenizované granity, geochemické chování Ta a Nb. Od poloviny 60. let propagoval využití matematické statistiky v geochemii, zejména při výpočtu středních obsahů prvků v horninách a při zpracování dat geochemické prospekce. Ve službách OSN vedl prospekci ložisek drahokamů v rozvojových zemích, v Indii, Sri Lance, Surinamu, Burmě, Brazílii, Kolumbii (smaragdy v oblasti Muzo-Cosquez). Uveřejnil více než 260 prací.

Beus, A. A. (1960): Geochimija berillija i genetičeskije typy berillijevych mestoroždenij. Moskva, 329 s.; angl. překl. Geochemistry of beryllium and

genetic types of beryllium deposits. San Francisco 1966, 401 s.

Beus, A. A. – Severov, E. A. – Sitnin, A. A. – Subbotin, K. D. (1962): Al'bitizirovannyje i greizenizirovannyje granity (apogranity). Moskva, 196 s.

Beus, A. A. – Grigorjan, S. V. (1975): Geochimičeskije metody poiskov i razvedki mestoroždenij tverdyh poleznyh iskopajemych.

Beus, A. A. (1979): Sodium – a geochemical indicator of emerald mineralization in the Cordillera Oriental, Columbia. – J. geochem. Explor., 11, 195–208.

► **BEUST, Friedrich Constantin, Freiherr von**, německý-saský a rakouský báňský odborník a státní úředník, 13. 4. 1806 Drážďany, Sasko, Německo – 22. 3. 1891 Torbole, Jižní Tyrol, habsburská monarchie (nyní s. Itálie).

Pocházel ze starého braniborského rodu, doloženého od 1301. Jeho bratrem byl politik Friedrich Ferdinand von B. (1809–1886), tvůrce saské politiky 1849–66 orientované protiprusky, který po vítězství Pruska ve válce 1866 odešel do služeb habsburské monarchie (1867–71 kancléř vídeňské vlády).

B. od 1822 studoval na báňské akademii ve Freibergu, poté právo na universitě v Göttingen a v Lipsku. Působil v báňské státní správě Saského království, 1830 jako auditor báňského úřadu ve Freibergu, 1834 v báňském úřadu ve Schneebergu, 1836 Bergmeister v Marienbergu, seznámil se s hornictvím a geologií Krušných hor. Poté ve Vrchním báňském úřadu (Oberbergamt) ve Freibergu, od 1838 s titulem Bergrat, 1844 Berghauptmann a komisař státních továren na modrou barvu (Blaufarbenwerk), 1851–67 Oberberghauptmann, nejvyšší činitel saské báňské správy. Podporoval rozvoj hornictví (vč. těžby uhlí) a hutnictví, mj. zaváděním parních strojů, budováním železnic do důlních revírů. Usiloval o omezení, popř. využití hutních kouřů. Prosazoval intenzifikaci geologického výzkumu v saské části Krušných hor. Zasloužil se o rozvoj báňské akademie ve Freibergu (Oberbergamt v 60. letech školu řídil). V lednu 1868 odešel za bratrem do Vídně do služeb habsburské monarchie, 1868–76 generální inspektor předlitavských dolů, hutí a salin ve Vídni, s titulem ministerského rady (Ministerialrath). V nové funkci uplatňoval zkušenosti ze Saska. 1872 provedl reorganizaci státní báňské správy v Předlitavsku, české země od té doby (do 1918) spadaly pod jediné báňské hejtmanství.

V oboru geologie vypracoval řadu ložiskových (geognostických) map saských důlních revírů. Podílel se na edici Gangstudien oder Beiträge zur Kenntniss des Erzgebirges, redigované B. Cottou, zpracoval ložisko Schwarzenberg (1860). Odmítal neptunistickou koncepci A. G. Wernera (B. publikace 1840), byl přesvědčen o hlubokém dosahu rudních žil, což mělo v té době značný ekonomický význam. Těžba na žilných ložiskách v Sasku, zejména ve Freibergu, a na Březových Horách u Příbrami, dosahující v té době do hloubek přes 500 m, dokazovala správnost B. představ. Na tomto

základě se mj. 1872 zasadil o oživení důlních prací v Kutné Hoře. Psal o ložiskách v Sasku (s přesahy na české území), Východních Alpách, zvláště v Jižních Tyrolích, o ložisku v Kutné Hoře a v Roztokách v. od Ústí nad Labem, o báňské ekonomice, právu a historii. Podporoval rozvoj uhelného hornictví, pokusy s koksováním různých druhů uhlí z ložisek v Předlitavsku. 1876 odešel do penze s titulem dvorního rady, krátce pobýval v Teplicích a u dcery ve Frýdku, poté žil v Torbole na jezeře Garda. Do konce života odborně pracoval. Důrazem na význam teoretických poznatků pro rozvoj báňského průmyslu byl blízký názorům Františka Pošepného. Uveřejnil 51 prací. 1849 spoluzakladatel Deutsche geologische Gesellschaft, 1867 člen německé Akademie Leopoldina.

Beust, F. K. (1835): Geognostische Skizze der wichtigsten Porphyrgebilde zwischen Freiberg, Frauenstein, Tharand und Nossen. Freiberg.

– (1840): Kritische Beleuchtung der Wernerschen Gangtheorie. Freiberg.

– (1859): Die Erzzonen im sächsischen Erzgebirge. Freiberg.

– (1871): Studien über Kuttenberg. – Österr. Z. Berg- u. Hüttenw., 19, 265–270.

– (1872): Die Zukunft des Metallbergbaues in Oesterreich. – Jb. Geol. Reichsanst. (Wien), 22, 1–27.

► **BEUTELL, Albert**, Prof. Dr., německý geolog a mineralog, 6. 3. 1859 Breslau, pruské Slezsko, Německo (nyní Wrocław, Polsko) – 3. 11. 1921.

Působil v Breslau (nyní Wrocław), kde se stal docentem mineralogie, petrografie a nauky o rudních ložiskách na technice, zároveň asistentem na Mineralogicko-petrografickém ústavu tamní univerzity. Krátce působil jako profesor chemie, fyziky a mineralogie na pedagogickém institutu a na universitě v Santiagu de Chile. Studoval chemismus nerostů, zvláště sulfidů, arsenidů a zeolitů, a rudní mineralizace západosudetské oblasti na území pruského Slezska (např. Reichenstein, nyní Złoty Stok v Polsku). Později byly ceněné jeho laboratorní experimenty se syntézami nerostů As arzenopyritem, glaukodotem a kobaltinem.

► **BEYRICH, August Heinrich Ernst**, Prof. Dr. phil., německý geolog, paleontolog a organizátor vědeckého života, 31. 8. 1815 Berlin, Prusko, Německo – 9. 7. 1896 tamtéž.

Pocházel z vážené berlínské podnikatelské rodiny. 1831–34 studoval na universitě v Berlíně u Ch. S. Weisse, poté 1835–36 na universitě v Bonnu, u G. A. Goldfusse a J. J. Noeggeratha. Během studií 1834 v krystaliniku Vogéz u Framontu (Francie) objevil nové naleziště silikátu Be fenakitu (B. 1. publikace, in Poggend. Ann., 34, 1835). Podnikl cestu Porýním a Belgií, při které shromáždil sbírku goniatitů z lokalit Sessacher, Wissenbach, Chokier u Liege aj. Nálezy zpracoval na universitě v Berlíně v disertaci De Goniatitis in montibus rhenanis occurrentibus, mj. s paleoekologickými úvahami (o hloubce moře aj.). Po promoci u Weisse v dubnu 1837 zůstal v Mineralogickém muzeu university jako asistent; 1841 se habilitoval jako

soukromý docent pro obory paleontologie a geologie. 1838–40 podnikl s J. Ewaldem studijní cestu po Švýcarské Juře, Francii (pařížská pánev aj.) a s. Itálii, zaměřenou na spodní křídlo a terciér. Při výzkumu Rýnského břidličného pohoří (devon a karbon, v té době Übergangsgebirge) spolupracoval s Ferdinandem Roemerem.

Příkazem pruského ministerstva obchodu, živností a veřejných prací z května 1841 bylo pruské Vrchní báňské hejtmanství pověřeno organizováním geologického mapování území Pruska. B. byl 23. 6. 1842 jmenován vědeckým vedoucím mapování. 1842–43 vedl mapování pruského Slezska, pracoval v oblasti paleozoika a triasu (v té době Flözgebirge), Gustav Rose v krystaliniku Krkonoš a Jizerských hor. Na mapování se dále podíleli J. Roth a W. Runge. Přesahovalo do pohraničních oblastí českých zemí a Západních Karpat na území habsburské monarchie, a do Malopolska, v té době patřící Rusku. Vydali 9 listů geologické mapy 1 : 100 000 (celý soubor vyšel 1860), na české území přesahovaly listy I-Löwenberg, IV-Hirschberg, V-Waldenburg, VIII-Reinerz a IX-Glatz. B. vydal 1844 první práci s úvahami o geologické stavbě Slezska. Poté pro Vrchní báňské hejtmanství mapoval od 1862 v pruské Provincii Sasko, v Harzu a 1871 v Durynsku.

Intenzivně se zabýval stratigrafií a paleontologií. 1844 předložil první litostratigrafické členění německé subhercynské křídly. 1845–46 vydal práce o trilobitech ze spodního paleozoika středních Čech, ze sbírek Siebera z Prahy a Otta z Breslau (nyní Wrocław, Polsko). Popsal řadu nových taxonů, mj. Cheirurus, Trochurus a Harpides. Později studoval i trilobity nordické oblasti. Ve 40. letech zahájil paleontologický výzkum severoněmeckého terciéru, zejména měkkýšů. Porovnával terciér s. Německa, Hessenska, pařížské pánve a Belgie. Na základě nálezů mořských měkkýšů z Glienicke (nyní na s. okraji Berlína) 1854 ve stratigrafickém schematu Ch. Lyella ve spodní části miocénu vyčlenil nový útvar oligocén. Studoval graptolity ze Slezska (publikace 1854), Harzu (1862) a Durinska (1872). 1867 zpracoval cefalopody z alpského triasu. Prokázal, že střednětriasový alpský virgloriový vápenec (Virgloria-Kalk) je stejného stáří jako Wellenkalk v kontinentálním germánském vývoji. Psal o fosilních krinoidech, rybách, plazech, o nálezech flóry v jantaru. Zabýval se i tektonikou, v západosudetské oblasti a jejím okolí při mapování ve Slezsku, v juře a křídě v oblasti Harzu (mj. i solnou tektonikou) a v okolí Regensburgu (na styku pokryvných útvarů s moldanubikem). Od 40. let s F. Romerem studovali bludné balvany v okolí Berlína.

1846 mimořádný, ale až 1865 řádný profesor mineralogie na universitě v Berlíně. Zároveň od 1857 přednášel geologii a paleontologii na berlínské Báňské akademii. Od 1857 vedoucí paleontologického oddělení v Mineralogickém muzeu university, od 1873 ředitel Přírodovědeckého muzea (Museum für Naturkunde) v Berlíně. Pro muzeum získal řadu

paleontologických sbírek z mimoevropských oblastí, podílel se na jejich zpracování.

1866 ministerstvo rozhodlo o zahájení prací na geologické mapě Pruska a durynských států 1 : 25 000, ale protože dosavadní organizační podoba nevyhovovala (mj. přetížení B. mnoha funkcemi) byl 1873 založen Pruský zemský geologický ústav (Königlich Preussischen Geologischen Landesanstalt, GLA). Ústav měl dva ředitele, 1. byl Wilhelm Hauchecorne (1828–1900), 2. ředitelem a vědeckým vedoucím B., s titulem Landesgeologe. Jako vynikající organizátor byl B. vůdčí osobností GLA, po vzniku Německého císařství měl velký vliv na geologický výzkum v celé říši. Na 2. Mezinárodním geologickém kongresu (MGK) v Bologni 1881 byli B. a Hauchecorne pověřeni koordinací prací a vytištěním Mezinárodní geologické mapy Evropy (Carte géologique internationale de l'Europe) 1 : 1 500 000, na které se podíleli vědci z řady zemí (mj. Karpinskij, Sederholm, Capellini, Daubrée, Renevier, Mojsisovics, A. Geikie). Mezinárodní komise pod vedením J. Capelliniho usoudila, že pruský GLA má dostatečné zkušenosti a že Německo může zajistit nejvyšší polygrafické vydání díla. Z celkového počtu 49 listů bylo za B. života vydáno 8. B. byl presidentem 3. MGK v Berlíně 1885, účastnil se i 4. MGK v Londýně 1888 a 6. MGK v Zürichu 1894, kde prezentoval pokroky v práci na mapě. Po smrti B. a Hauchecorna řídil pokračování prací a vydání kompletní mapy 1913 Franz Beyschlag (viz níže).

B. uveřejnil 206 prací. 1848 spoluzakladatel Deutsche geologische Gesellschaft, 1874–96 její předseda. Od německého císaře obdržel 1876 titul Geheimer Bergrat a několik státních vyznamenání. 1853 člen Akademie věd v Berlíně a německé Akademie Leopoldina, od které obdržel 1895 Cotheniovu medaili. Nejznámější žáci: A. von Koenen, W. Dames (B. synovec), E. Kayser, W. von Branca, E. Koken, F. Frech, Hermann Credner, F. von Richthofen. Na B. počest bylo pojmenováno mnoho fosilních taxonů, mj. řád ostrakod Beyrichiida Pokorný 1953. Patřil k nejvýznamnějším německým a evropským geologům 19. století.

Beyrich, A. H. E. (1837): Beiträge zur Kenntniss der Versteinerungen des Rheinischen Übergangsgebirges. Berlin, 44 s.

– (1844): Über die Entwicklung des Flözgebirges in Schlesien. – Karsten's Arch. Mineral., Geogn., Bergbau Hüttenkde, 18, 3–86.

– (1845): Über einige böhmische Trilobiten. Berlin, 47 s.

– (1849): Über die Zusammensetzung und Lagerung der Kreideformation in der Gegend zwischen Halberstadt, Blankenburg und Quedlinburg. – Z. Dtsch. geol. Gesell., 1, 288–339.

– (1853–56): Die Conchylien des Norddeutschen Tertiärgebirges. – Z. Dtsch. geol. Gesell., 5, 273–358; 6, 408–500, 726–781; 8, 21–88 a 553–588.

– (1857): Über die Crinoiden des Muschelkalks. – Abh. Akad. Wiss. Berlin,

40, 1–49.

– (1858): Über die Abgrenzung der oligozänen Tertiärzeit. – Mber. Akad. Wiss. Berlin, 11, 51–69.

– (1864): Über eine Kohlenkalk-Fauna von Timor. – Abh. Akad. Wiss. Berlin, 47, 61–98.

► **BEYSCHLAG, Franz Heinrich August**, Prof. Dr., německý ložiskový geolog, 5. 10. 1856 Karlsruhe, Velkovévodství bádenské, Německo – 23. 7. 1935 Berlin, Německo.

Syn známého evangelického teologa a politika Willibalda B. (1823–1900). Pracoval nejprve v různých rudních a uhelných dolech v Porýní, Vestfálsku a Nassavsku, poté studoval na universitě v Halle a na Báňské akademii v Berlíně. 1883 nastoupil do Pruského zemského geologického ústavu (Königlich Preussischen Geologischen Landesanstalt, GLA) v Berlíně, v hodnosti Bezirkgeolog. 1901 vědecký ředitel, 1922 president pruského GLA. Zároveň od 1895 profesor ložiskové geologie na Báňské akademii v Berlíně (obě instituce byly v té době sloučené).

Badatelsky se zabýval stratigrafií svrchního paleozoika, zejména rotliegendu v pruské Provincii Sasko a v Durynsku a ložiskem mědinosných břidlic v revíru Mansfeld, kde v 90. letech prováděl geologické mapování.

Ložisko Mansfeld považoval za hydrotermální. Podílel se na zpracování hlubokého vrtu Schladebach jv. od Merseburgu v Provincii Sasko, hloubeného 1880–86 (zastihl uhlonosný terciér weisseserské pánve, trias a svrchní paleozoikum), s konečnou hloubkou 1748,40 m patrně v té době nejhlubšího vrtu na světě (B. – K. von Fritsch 1899). 1895 uveřejnil spolu s W. Ohlmüllerem a H. Hellriegelem studii o znečištění vody v řece Saale důlními vodami z revíru Mansfeld, v úseku od Halle po soutok Saaly s Labem u Barby (referát in Z. prakt. Geol. 1896.). Spolupracoval s W. Hauchecornem a E. Beyrichem (viz výše) na Mezinárodní geologické mapě Evropy 1 : 1 500 000, po jejich smrti byl na 8. Mezinárodním geologickém kongresu (MGK) v Paříži 1900 pověřen koordinací dalších prací (na mapě spolupracovali Karpinskij, Černyšev, Daubrée, Capallini, Mojsisovics, A. Geikie, Sederholm, Renevier aj.). Pod B. vedením 1913 vyšla v Berlíně kompletní Carte géologique internationale de l'Europe, na 49 listech. Později na žádost MGK redigoval 1929–32 zpracování geologické mapy světa (na 12 listech). Spoluautor kompendia ložiskové geologie, s Paulem Kruschem a Norem J. H. L. Vogtem (1914nás.). Spoluredigoval Zeitschrift für praktische Geologie, ve kterém otiskl řadu původních prací i referátů.

Beyschlag, F. – Fritsch, K. W. G. von (1899): Das jüngere Steinkohlengebirge und das Rothliegende in der Provinz Sachsen und den angrenzenden Gebieten. – Abh. Preuss. geol. Landesanst., neu. Folge, 10, 263 s.

Ohlmüller, W. – Beyschlag, F. – Hellriegel, H. (1895): Gutachten, betreffend die Verunreinigung der Saale zwischen Halle und Barby. – Arb.

Kaiserl. Gesundheitsamte, 12, 285–339.

Beyschlag, F. – Krusch, P. – Vogt, J. H. L. (1914–38): Die Lagerstätten der nutzbaren Mineralien und Gesteine. 3 d. Stuttgart.

► **BEZVODOVÁ, Bohumila**, RNDr. CSc., čs.-česká kvartérní geoložka, 1940 – (ca 1998).

Pracovala 1974–92 v ÚÚG v Praze, kde se zabývala mapováním kvartéru (zejména ve v. části Krušných hor a na j. Moravě), mineralogicko-geochemickým výzkumem v nízkoteplotní oblasti, zvláště u svahových uloženin, půd a fosilních půd, a geochemií železa ve zvětrávacím procesu a za různých paleoklimatických podmínek. Podílela se na výzkumu kvartéru okolí Brna, od 1966 vedeném R. Musilem, jehož výsledkem byl mj. Sborník Kvartér Brněnské kotliny – Stránská skála IV (editor R. Musil, 1982). Spolu s Antonínem Zemanem se zabývala aplikací ferreta v kvartérní stratigrafii. Zabývala se otázkou rozlišování eluvií a deluvií, polemizovala o některých dosavadních metodických postupech při geologickém mapování těchto jevů.

Bezvodová, B. – Demek, J. – Zeman, A. (1983): Metody kvartérně geologického a geomorfologického výzkumu. Brno, 207 s.

Bezvodová, B. – Zeman, A. (1986): Půdy typu fereto na jihovýchodní Moravě a jejich mineralogická a geochemická charakteristika. – Zpr. geol. Výzk. v R. 1984, 22–23.

Bezvodová, B. (1989): Zvětralinový a deluviální pokryv východní části Krušných hor. – Zpr. geol. Výzk. v R. 1986, 11–13.

– (1993): Distribuce a přístupnost těžkých kovů v půdách Krušných hor a Slavkovského lesa. – Geol. Průzk., 35, 11–12, 357–361.

► **BIEBER, Vinzenz**, česko-rakouský geolog a paleontolog, 11. 6. 1851 Dolní Libchava (v té době Niederlieblich) z. od České Lípy, Čechy, habsburská monarchie (nyní městská část České Lípy) – 18. 2. 1909 Marburg a. D., Kraňsko, habsburská monarchie (nyní Maribor, Slovinsko).

Vystudoval na ještě nerozdělené universitě v Praze přírodní vědy, matematiku a fyziku. 1874–77 asistent na pražské technice, 1877–82 na nové katedře mineralogie, geologie a paleontologie německé university v Praze (po rozdělení university). 1877 složil státní zkoušku pro výuku na středních školách. Krátce učil na německém gymnáziu v Chebu a v Olomouci, od 1885 v Marburgu (nyní Maribor). Do důchodu odešel 1907 s hodností školního rady (Schulrat). Badatelsky se zabýval terciérem a kvartérem sz. Čech, popsal mj. nález fosilních žab v diatomitu u Suletic v Českém středohoří, rašeliniště u Soosu (Skalné) nedaleko Františkových Lázní a nález kompletní kostry malého druhu chobotnatce rodu *Deinotherium* ve spodním miocénu chebské pánve u Horní Vsi v. od Františkových Lázní. Tento nález byl 1885 vyzvednut s podporou firmy Mattoni a darován Přírodovědeckému muzeu ve Vídni, kde dosud patří k nejzajímavějším exponátům.

Bieber, V. (1880): Ueber zwei neue Batrachier der böhmischen Braunkohlenformation. – Sitzber. Akad. Wiss. Wien, mathem.-naturwiss. Kl., 82, 1, 102–124.

– (1884): Ein Dinotherium-Skelet aus dem Eger-Franzensbader Tertiärbecken. – Verh. Geol. Reichsanst. (Wien), 1884, 299–305.

– (1885): Zum Dinotherium-Fund bei Franzensbad im Süßwassertertiär Böhmens. – Programm Dtsch. Staats-Obergymnas. Olmütz, 1885, 34 s.

– (1887): Das Mineralmoor der "Soos". Falkenau, 46 s.

► **BIEDA, Franciszek**, Prof. Dr., polský geolog a paleontolog, 17. 12. 1896 Sowliny jv. od Krakówa, Halič, habsburská monarchie (nyní Polsko) - 20. 9. 1982 Kraków, Polsko.

Pocházel z rodiny rolníka. 1916–21 studoval přírodní vědy na universitě v Krakově geologii u J. Grzybowského, pod jeho vlivem se specializoval na výzkum foraminifer karpatského flyše; 1922 získal doktorát za práci o numulitech z flyše. Na universitě zůstal v paleontologické laboratoři. 1931 se tamtéž habilitoval z paleontologie. Od 1933 vedoucí katedry paleontologie, 1935 mimořádný, 1946 řádný profesor paleontologie na universitě v Krakově. 1951 byla katedra paleontologie (s ní i B.) převedena do Hornicko-hutnické akademie (AGH) v Krakově, na Geologicko-průzkumnou fakultu. 1953 doktor věd. 1967 odešel do penze.

Zabýval se převážně stratigrafií flyšového pásma Západních Karpat na území j. Polska (před 2. světovou válkou vč. východní Haliče, nyní součásti Ukrajiny), velkými foraminiferami (numulity) z této jednotky (jura, křída, terciér) a foraminiferami z karpatské neogenní předhlubně. Zpracovával i nálezy z území Československa, zejména flyšové foraminifery ze Slovenska. 1932 spolu s D. Andrusovem psal o calpionelách (Infusoria, nálevníci) z malmu z bradla u Koryčan v Chříbech z. od Uherského Hradiště. Studoval i materiál ze Španělska. Psal o otázkách taxonomie a nomenklatury numulitů. 1951–57 prezident Polské geologické společnosti (Polskie towarzystwo geologiczne), dlouholetý vedoucí redaktor jejího časopisu Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Nejznámějším B. žákem byl Stanislaw Geroch (1920–95).

Bieda, F. (1928): Nummulity i Ortofragminy eocenu z Pasiecznej kolo Nadwórnej. – Roczn. Pol. Tow. geol., 4, 170–203.

– (1928): O numulitech od Lieskovce severně od Žiliny. – Věst. Stát. geol. Úst. ČSR, 4, s. 169násl.

Andrusov, D. – Bieda, F. (1932): O nálezu Calpionella alpina Lorenz v juře Holého Kopce u Koryčan na Moravě.

Bieda, F. (1946): Stratygrafia fliszu Karpat Polskich na podstawie duzych otwornic. – Roczn. Pol. Tow. geol., 16, 1–52.

– (1960): Velké foraminifery priútesového flyša na východnom Slovensku. – Geol. Práce, Zpr. (Bratislava), 18.

Bieda, F. – Geroch, S. – Koszarski, L. – Ksiazkiewicz, M. - Zytko, K.

(1963): *Stratigraphia des Carpathes Externes Polonaises*. - Biul. Inst. geol. (Warszawa), 181, 5–175.

Bieda, F. (1969): *Flysch formation in the Tertiary of the Polish Carpathians*. – Rocz. Pol. Tow. geol., 39, 1–3, 487–514.

► **BIGOT, Alexandre**, Prof., francouzský geolog, 15. 5. 1863 Cherbourg, Normandie, Francie – 20. 4. 1953 zámek Mathieu u Caen, Normandie, Francie.

Studoval přírodní vědy na universitě v Caen a na universitě v Paříži, kde poté byl 1888–90 asistentem u E. Héberta. Pod jeho vedením vypracoval disertaci o archaiku a kambriu s. Bretaně a Walesu. Zahájil spolupráci se Service de la Carte géologique de la France, mapoval v Normandii. Od 1890 profesor geologie a paleontologie na universitě v Caen, nástupce E. E. Deslongchampse. Oženil se v Deslongchampsovou dcerou, tím získal bohaté sbírky a knihovnu. Na universitě vybudoval Geologicko-paleontologický ústav. 1907–27 děkan Přírodovědecké fakulty. 1933 odešel do penze.

Věnoval se téměř výhradně geologii Normandie. Pro Service de la Carte etc. vypracoval většinu listů 1 : 80 000 v z. části Normandie. Velkou pozornost věnoval souvrstvím, které v Normandii, Bretani a na Normandských ostrovech vystupuje v nadloží brioveru, jehož stáří bylo dlouho nejasné. Předpokládal, že patří kambriu, vyvolal v odborném tisku polemiku. Teprve 1925 objevil na z. pobřeží poloostrova Cotentin u Carteret středněkambrické trilobity rodu *Solenopleura*, archeocyáty a řasy rodu *Chlorellopsis* (tvoří kulovité útesy). Dále studoval juru v okolí Caen, s hojnými nálezy fosilií (navazoval na práce Deslongchampsovy). Popsal nálezy sauroptrygií a dinosaurů, mj. nový druh *Steneosaurus intermedius* (stáří kelloway). Prováděl i hydrogeologický výzkum, podílel se při zajištění pitné vody pro Caen, Cherbourg a další normandská města.

Uveřejnil okolo 350 prací. Od Sociétés géologique de France obdržel 1918 Prix Prestwich, 1946 Prix Gaudry.

► **BIGSBY, John Jeremiah**, Dr., britský a kanadský lékař a geolog, 14. 8. 1792 Nottingham, střední Anglie, Velká Británie – 10. 2. 1881 Londýn, Velká Británie.

Studoval medicínu na universitě v Edinburgu (1814 M. D.). 1818 přesídlil do Kanady. Podílel se na práci Canadian International Boundary Commission, 1822–27 byl v komisi sekretářem za britskou stranu. Nepravidelně se zabýval geologickým výzkumem na území Kanady a státu New York v USA. 1819 vydal zprávu (Report) o geologii oblasti zvané "Upper Canada". 1825 se podílel na první regionálně geologické studii okolí Qubecku (spolu s Baddeleyem aj.).

1827 se vrátil do Velké Británie, otevřel si lékařskou praxi v Newarku v hrabství Essex, od 1846 v Londýně, kde působil do konce života. Vydal soupisy (tezaury) v té době známých taxonů flóry a fauny siluru, devonu a

karbonu. Pro *Thesaurus Siluricus* (1868), dedikovaný R. I. Murchisonovi, získal od Joachima Barranda seznam pojmenování středočeské fauny. Vzhledem k tomu, že tyto názvy neodpovídají pravidlům zoologické nomenklatury, nejsou uznávány. V tomto tezauru porovnával severoamerický New York system s formacemi předpokládaného stejného stáří v Evropě.

Bigsby, J. J. (1825): *A Sketch of the Geology of the Island of Montreal*. – *Lyc. Nat. Hist. New York*, 1, 198–219.

– (1868): *Thesaurus Siluricus. The flora and fauna of the Silurian Period*. London, 266 s.

– (1878): *Thesaurus Devonico-Carboniferous. The flora and fauna of the Devonian and Carboniferous Periods*. London, 447 s.

► **BIHL (též BIEHL), Gustav**, český báňský odborník a průmyslový podnikatel německého původu, 10. 3. 1847 Künzelsau sv. od Stuttgartu, Království württemberské, Německo – 19. 2. 1917 Most, Čechy, habsburská monarchie.

Zpočátku působil v báňském průmyslu. 1883 byl jmenován zplnomocněným, později řádným ředitelem firmy Brüxer-Kohlenbergbau A. G. se sídlem v Mostě. Přispěl k rozvoji firmy, získal pro ni řadu dalších dolů. Vybudoval vlastní systém čerpání vody a ochrany dolů proti zatopení. 1903 byl jmenován do správní rady a 1908 byl zvolen předsedou představenstva firmy Kohlengewerkschaft Königsberg a. d. Eger (nyní Kynšperk nad Ohří), podnikající ve falknovské, nyní sokolovské pánvi. Zároveň od 1896 podílník, 1897 vlastník porcelánky v Ledvicích j. od Teplic (od 1906 pod názvem G. Bihl & Comp.). Záhy rozšířil běžný sortiment o užitkovou kameninu, elektroizolátory a další výrobky pro elektrotechnický průmysl, později o dekorativní porcelán a další luxusní zboží. Výrobky firmy úspěšně vyvážel do celé Evropy.

► **BÍLEK, Jan**, Prof. Ing., čs. báňský odborník a manažer, 21. 11. 1895 Hodonín, j. Morava, habsburská monarchie – 30. 3. 1966 Praha, ČSSR.

Pocházel z rodiny obuvníka. 1907–14 navštěvoval reálku v Hodoníně, 1914 a 1920–24 VŠB v Příbrami. Od 1914 sloužil v armádě habsburské monarchie, poté v čs. armádě. Ještě během studia elév ve Státních naftových dolech v Gbelech na z. Slovensku. Po absolvování (1924 Ing.) zůstal na VŠB jako asistent B. Stočese v Ústavu geologie, paleontologie a nauky o ložiskách. Zajímal se o hlubinné vrtání na ropu a zemní plyn, proto 1927–28 absolvoval praxi v Rumunsku v ropných firmách a v rafinerii v Ploesti. Po návratu působil nejprve v severočeské pánvi u firmy Britania – Spojené uhelné závody na dole Robert v Ervěnicích (z. od Mostu; obec již neexistuje). Ještě 1928 přešel k Zeměvrtné akciové společnosti Julius Thiele v Oseku z. od Teplic, jako závodní vrtného úseku. Řídil stovky v ČSR, z. Maďarsku (Ajka), Jugoslávii (Tuzla v Bosně), Rumunsku (Brašov, Satu Mare). Od 1933 působil v Průmyslové a obchodní akciové společnosti

(Priemyselná a obchodná účastníarska spoločnosť) se sídlem ve Strážském sz. od Michalovců, jako vedoucí rafinérie minerálních olejů a ropných vrtů v oblasti Medzilaborců ve východoslovenském flyšovém pásnu (sídlo vrtného úseku měl v obci Habura). Po fúzi této firmy s komanditní společností Július Rüttgers v Moravské Ostravě byl 1937 jmenován v nové firmě technickým ředitelem. Ve vedoucí funkci poté pracoval v Žilině (v té době v samostatném Slovensku), až do 1944, kdy byl kvůli odbojové činnosti zatčen a internován v Ilavě a v Bratislavě. Po osvobození ředitel firmy Julius Rüttgers v Žilině, od ledna 1946 ředitel v rámci znárodnování budovaných Československých naftových závodů v Hodoníně. 1948–51 vedoucí oddělení ekonomiky Handlovských uhoľných baní, krátce vedoucí oddělení na Ministerstvu paliv a energetiky v Praze. Od prosince 1953 působil na Báňské fakultě Vysoké školy technické v Košicích, 1954 zástupce profesora, 1955 řádný profesor, 1956–62 vedoucí katedry organizace a bezpečnosti práce. 1954–55 proděkan Báňské fakulty. Přednášel ekonomiku, organizaci práce a plánování v hornictví, hlubinné a průzkumné vrtání. 1964 odešel do důchodu.

Badatelsky se zabýval technologií vrtání, zejména výplachovým hospodářstvím. V předválečném období psal do časopisu Hornický věstník o technologií vrtání a o významu ropy pro čs. a mezinárodní ekonomiku. Na technice v Košicích napsal skripta o briketování uhlí, skripta Ťažba nafty nedokončil.

► **BÍLEK, Jaroslav**, RSDr., čs. – český báňský historik, 10. 7. 1925 Praha, ČSR – 7. 7. 2002.

Od mládí žil v Kutné Hoře, kde začal navštěvovat školu a 1943 absolvoval Průmyslovou školu. Poté 2 roky pracoval v Kolíně jako jemný mechanik. Po osvobození 1946–51 studoval na Novinářské fakultě nové Vysoké školy politické a sociální, kterou absolvoval s kvalifikací ekonomickou a novinářskou, a kde 1953 získal titul RSDr. 1953 nastoupil do nového Českého báňského archivu (ČBA) při Ústavu pro výzkum rud v Kutné Hoře. 1958 byl ČBA přeměněn na báňskohistorické oddělení ÚÚG Praha, v jehož rámci bylo 1961 bylo začleněno do v té době budovaného Geofondu, autonomní složky ÚÚG. Při prověrkách 1958 byl B. pro nedostatečnou politickou aktivitu propuštěn, jeden rok pracoval ve flotační úpravně na závodě Kaňk u Kutné Hory n. p. Rudné doly Příbram, ale po revizi rozhodnutí prověřkové komise se mohl vrátit na původní pracoviště. V báňskohistorickém pracovišti v Kutné Hoře zůstal i po osamostatnění Geofondu 1976, až do odchodu do penze 1988.

Byl spoluvůrcem koncepce ČBA a jeho nástupnických pracovišť, jako instituce zpracovávající archivní materiály z báňských revírů pro potřeby geologického a důlního průzkumu. Zabýval se revíry Kutná Hora, Krásná Hora – Milešov, tzv. měkkým dolováním v okolí Zlatých Hor, těžbou rud Sn a Cu ve Slavkovském lese, ložisky Ejpovice, Staňkov a Černovice,

uhelnými ložisky u Chomutova a Žacléře, revíry v Krušných horách a Českomoravské vrchovině. Dále se věnoval dějinám důlní geodézie, historickým důlním mapám a mírám a váhám, báňskému právu a terminologii, v posledním období otázkám vlivu báňské činnosti na životní prostředí. Nově do češtiny přeložil *Ius regale montanorum*, vydané králem Václavem II. v Kutné Hoře kolem 1300, vydal nejstarší dochovanou českou důlní mapu poličanské štoly u Kutné Hory od Jiříka z Řásné z 1578, spolu s L. Janglem přeložili dílo J. T. A. Peithnera *Pokus o o přírodní a politické dějiny českých a moravských dolů* ze 1780. Studoval i historické důlní mapy z území Slovenska. Většinu výsledků uložil do nepublikovaných zpráv a posudků v Geofondu ČR v Praze (okolo 85 položek). Uveřejnil více než 70 prací v různých časopisech a sbornících (in Rozpr. Nár. Techn. Muz., Dějiny Věd Techn., Českosl. Čas. histor., Čas. Slezs. Muz., Horn. Příbram ve Vědě Techn. aj.). Většina výsledků zůstala v nepublikovaných zprávách a posudcích, uložených v Geofondu ČR v Praze (okolo 85 položek). V 90. letech spolupracoval s nakladatelstvím Kuttna, zaměřeným na kutnohorské dolování. 2000–2001 vydal v Kutné Hoře serii 9 knížek Kutnohorské dolování, ve kterém zpracoval historii dolování na jednotlivých žilných pásmech a v rámci celého kutnohorského revíru a jeho blízkého okolí. Spolupracoval na scénářích vědecko-populárních filmů vyráběných Krátkým filmem Praha a Krátkým filmem Ostrava: Historie dolování v Kutné Hoře 1980, *Ius regale montanorum* 1987, Hornické mapy minulosti 1988 aj

Bílek, J. (1962): Hornická mapa Jiřího z Řásné z roku 1578. – Sbor. pro Dějiny Věd Techn., 7, 118–136.

Bílek, J. – Hoffman, V. – Trdlička, Z. (1965): Kutnohorské odvaly. – Sbor. Oblast. Muz. V Kutné Hoře, Ř. B, 7, 3–40.

Bílek, J. (1967): Nejstarší slovenská báňská mapa. – Sbor. Sloven. Banského Múz. (Banská Štiavnica), 3, 43–53.

– (1979): K otázce historického významu *Ius regale montanorum*. – Českosl. Čas. histor., 27, 5, 730–741.

► **BILIBIN, Jurij Aleksandrovič**, dr. geol.-mineral. nauk, sovětský ložiskový geolog, 19. 5. 1901 Rostov, j. část evropského Ruska – 4. 5. 1952 Leningrad, SSSR.

Vystudoval 1926 Báňský institut (Gornyj institut) v Leningradě; žák A. N. Zavarického. Působil nejprve v průzkumné organizaci Aldanzoloto, od 1934 ve VSEGEI v Leningradě. 1933 obdržel titul doktora nauk. Od 1950 přednášel na universitě v Leningradě. 1946 člen korespondent AN SSSR.

Prováděl průzkum ložisek Au na Sibiři, zejména v oblasti pohorí Džugdžur a v Aldanu, kde objevil rozsypová ložiska Au. Upozornil na lineární uspořádání ložisek Aldanu a Kolomy, jejich vazbu na zlomy. 1940 na ložisku Vostočnoje studoval metamorfní postižení křemených žilek s Au-zrudněním; odvodil, že žilné zrudnění Au na sv. Sibiři vzniklo před granitickými batolity. Předložil 1936–37 regionálně metalogenetickou

analýzu sv. Sibiře. Dále B. uveřejnil práce z petrografie, tektoniky, geomorfologie. 1946 obdržel Stalinovu cenu. AN SSSR vydala 1959–61 B. Izbrannyye trudy (ve 3 svazcích). S. S. Smirnov a B. ve VSEGEI založili metalogenetický výzkum, zahájili tvorbu metalogenetických map SSSR. Koncepce metalogenetických prognóz a map B. a jeho školy ve VSEGEI vyvolala koncem 50. let ostrou polemiku, kritizoval je ministr geologie P. Ja. Antropov (1959) pro schematismus, výhrady vyslovil i V. I. Smirnov (1960). Práci B. a jeho školy hájili A. G. Betehtin a D. S. Koržinskij (in Geol. rudn. Mestorožd., 1960, 2).

Bilibin, Ju. A. (1938): Osnovy geologii rozsypej. 2. vyd. Moskva 1955, 471 s.

– (1955): Metallogeničeskije provinciji i metallogeničeskije epochy. Moskva, 86 s.

► **BILLINGS, Elkanah**, kanadský stratigraf a paleontolog, 1820–1876 nebo 1878.

Působil jako paleontolog v Geologické službě Kanady v Montrealu, vypracoval se na nejlepšího kanadského znalce fosilií spodního paleozoika. V 60. letech zařadil horniny Quebec Group do jednotky Lower Silurian v duchu R.I. Murchisona. Neuznával takonský útvar (Taconic System) vyčleněný v USA Ebenzerem Emmonsem v Berkshire County, stát Massachusetts. 1859 zařadil trilobity, popsané E. Emmonsem 1844 z takonského útvaru k primordiální fauně v pojetí Joachima Barranda (Barrande provedl shodné zařazení Emmonsových trilobitů 1860). V Severní Americe tím jako prvý správně stratigraficky zařadil vrstvy odpovídající později vyčleněnému ordoviku. 1862 v referátu o zprávě E. Hitchcocka et al. pro Geologickou službu státu Vermont (Report ... of Vermont; B., in Amer. J. Sci., 33, 2, 416–420) předložil první kritické využití paleontologických dat pro identifikaci tektonických událostí. 1872 napsal na základě sbírky fosilií reverenda Augustuse Winga (1808–76) další příspěvek k takonské otázce. B., Barrande, James Hall (1811–98) a James D. Dana se shodli, že souvrství s trilobity je starší než potsdamský pískovec (Potsdam sandstone), bazální část newyorského útvaru (New-York System) ze s. části státu New York. B. rovněž určoval fosílie pro sběratele Silase W. Forda, klenotníka z Troy, stát New York, z širšího okolí jeho bydliště (trilobiti, hyoliti, zařazené B. k primordiální fauně).

► **BIRINGUCCIO, Vannocio**, italský vědec a technolog, 20. 10. 1480 Sienna, Sienská republika, střední Itálie – 1538/39.

V mládí byl chráněncem sienského diktátora Pandolfa Petrucciho (1450–1511), který B. poslal studovat do Německa technologii. Po návratu 1513 působil jako zbrojír, metalurg a pyrotechnik ("ohněstrůjce") v Sieně, Parmě, Ferrarě, Benátkách (Venezia), od 1530 opět v Sieně. Naposledy byl ředitelem papežského arzenálu v Římě za papeže Pavla III. (ve funkci 1534–49). Ve svém díle De la Pirotechnia (1540) shrnul dobové znalosti z

technologie, zejména hutnictví, popisoval rudy, kovy, užití střelného prachu aj. Zčásti vycházel z Bergbüchleinu U. Rüleina. K alchymii zaujímal ironický postoj. Tento spis je považován za první souhrnné dílo z oboru chemické technologie.

► **BIRKELUND, Tove**, Prof. Dr., dánská paleontoložka, 1928 – 24. 6. 1986.

Působila na universitě v Kodenu (Kodaň), od 1965 jako profesorka historické geologie, 1967 vedoucí Institutu historické geologie a paleontologie. Zúčastnila se 1970–85 několika expedic do Grónska.

Od konce 50. let se zabývala stratigrafií křídly a amonity a belemnity, později i stratigrafií a amonity z jury. Od konce 60. let prováděla průkopnický výzkum ultrastruktury schránek amonitů pomocí elektronového mikroskopu. Zpracovávala materiál ze s. Evropy a z Grónska. 1976–84 vedoucí Subkomise pro stratigrafii křídly IUGS.

Birkelund, T. (1957): Upper Cretaceous belemnites from Denmark. – Biol. Skr. Dan. Vidensk. Selsk., 9, 1–69.

– (1965): Ammonites from the Upper Cretaceous of West Greenland. – Medd. Gronl., 179, 7, 192 s.

– (1981): Ammonoid shell structure. In Ammonoidea. London, 177–214.

Birkelund, T. – Hancock, J. M. – Hart, M. B. – Rawson, P. F. – Remane, J. – Robaszynski, F. – Schmidt, F. – Surlyk, F. (1984): Cretaceous stage boundaries – Proposals. – Bull. Geol. Soc. Denm., 33, 1–2, 3–20.

Heinberg, C. – Birkelund, T. (1984): Trace fossil assemblages and basin evolution of the Vardekloft Formation (Middle Jurassic, central East Greenland). – J. Paleont., 58, 362–397.

► **al-BÍRÚNÍ, Abú Rajchán Muchammed ibn Achmed**, chorezmský vědec a filozof tadžického původu, 4. 9. 973 oblast Chorezm, Bagdadský chalífát (nyní Uzbekistán) - 13. 12. 1048 Ghazna jz. od Kábulu, Ghazenský sultanát (nyní Afghanistan).

Všestranný encyklopedicky zaměřený vědec a lékař, v důsledku politických událostí prožil část života v Iránu a od 1017 v Indii; později žil v Ghazně v (dnešním) Afghanistanu. Znal řecky, syřsky, persky, hebrejsky, arabsky, turecky a sanskrt; protože psal arabsky bývá mylně považován za arabského učenice. Vyznáním šíit s agnostickou tendencí.

Vydal rozsáhlé dílo o geografii a kultuře Indie, řadu spisů historických, astronomických, matematických a přírodovědeckých. Usiloval o vypracování vědecké metodologie v oblasti přírodních věd, o přesné popisy jevů, pokusy. O užití drog v medicíně psal v Kitáb as-Saydalah. V astronomických traktátech uvažoval o možnosti heliocentrické soustavy (zejména v Al-Qanun al-Masúdí, dedikovaném sultánovi Masudovi z Ghazny). Předkládal vlastní přesná astronomická a geografická měření. Popisoval reliéf indické krajiny, růst delty řeky Ganges, hydrografii, režim podzemní vody. Nalezl fosilní ryby, považoval je za pozůstatky bývalého

moře. Na konci života 1048 sepsal veršovaný traktát o nerostech (vydaný tiskem 1937 v Hajdarabádu v arabštině): Kitab al-džamachir Kitab al-džamachir fi ma rifat al-džavachir. Shrnul vlastní pozorování a dosavadní literaturu o zhruba 100 nerostech, drahokamech a 12 kovech (znal Hg, Au, Ag, Cu, Fe, Sn, Pb, As?, znalost dalších je nejistá). Předložil klasifikaci nerostů, popisoval jejich vnější znaky, tvrdost (neznal krystalové tvary). Minerály podle al-B. "rostou" v hlubinách Země, jinde se rozrušují. U některých nerostů pozoroval, že obsahují kapalné uzavřeniny; tyto nerosty měly vznikat z vodných roztoků. Uváděl údaje o ložiskách Číny, Indie, Cejlonu, střední Asie, Egypta, byzantské říše, východní Evropy; uváděl i prospekční příznaky. V dalším traktátu se zabýval určováním specifické hmotnosti kovů a nerostů; stanovil ji u 18 nerostů. Zkonstruoval aparaturu na její měření s přesností 0,001 g. V oblasti přírodních věd jeho dílo představovalo vůči antické tradici významný pokrok.

► **BISCHOF, Karl Gustav Christoph**, Prof. Dr., německý chemik a geolog, 18. 1. 1792 Wöhrd v. od Norimberka (Nürnbergu), Říšské město Norimberk, Bavorsko, Německo (nyní městská část Norimberka) – 30. 11. 1870 Bonn, pruská Provincie Porýní, Německo.

Studoval na universitě říšského města Norimberku (Nürnbergu) v Erlangen, kde získal doktorát a docenturu. Od 1819 v Erlangen profesor chemie a technologie, 1822 přešel na universitu v Bonnu (v pruské Provincii Porýní), kde se stal ředitelem chemické laboratoře. Od pruského krále obdržel titul Geheime Bergrat.

Zabýval se experimenty a fyzikálně-chemickým popisem geologických procesů, mj. zvětráváním, rostlinným původem uhlí, výzkumem hornin. Spolu s Georgem A. Goldfussem vydali 1817 práci o Smrčinách (Fichtelgebirge), s geologickou mapou a profilem. Za pobytu v Bonnu studoval přírodu Porýní, zejména vulkanický reliéf tamních pohoří. Výsledkem byly práce o minerálních pramenech, teplotě zemského nitra aj. 1843 uveřejnil výsledky experimentů s kontrakcí roztavených hmot (vč. hornin) při jejich ochlazování; tyto výsledky později použil při úvahách o výzdvihu Alp, kontrakci vyzdvižených hmot a pohybu ledovců. Původně byl plutonistou, odpůrcem hypotézy neptunismu (Wärmelehre etc., 1837; 1. díl Lehrbuch etc.). Jeho učebnice chemické a fyzikální geologie (Lehrbuch etc., 1848–55) se vyznačovala moderní koncepcí. B. shrnul mnoho údajů starších autorů, zabýval se vznikem a stabilitou minerálních fází. Ve svazcích o exogenních chemických procesech (a v pozdějších pracích) kladl velký důraz na roli povrchové vody, stal se neptunistou, zakladatelem "neoneptunismu" jako odpovědi na krajnosti vulkanistů (plutonistů). Učebnice byla ve své době vysoce ceněná. Zpracovával i český materiál, např. křemen a rohovec z pramenů v Mariánských Lázních (1845). Dále se zabýval problémy hornictví (např. větráním dolů), psal i popularizační spisy o přírodě.

1863 obdržel od Royal Society of London Wollaston Medal. B. byl předchůdcem moderní geochemie a geotermiky.

Goldfuss, G. A. – Bischof, K. G. Ch. (1817): *Physikalisch-statistische Beschreibung des Fichtelgebirges*. 2 d. Nürnberg, 336+278 s.

Bischof, K. G. Ch. (1824): *Die vulkanische Mineralquellen Deutschlands und Frankreichs*.

– (1837): *Wärmelehre im Inneren unseres Erdkörpers*.

– (1845): *Einige Bemerkungen über die Entstehung der Mineral-Quellen*. – *Neu. Jb. Mineral. Geol. Palaeont.*, 1845, 418–426.

– (1848-55): *Lehrbuch der chemischen und physikalischen Geologie*. 4 d. Bonn, 3591 s.; 1863-66 2. přeprac. vyd.; 1871 dodatky.

► **BITTNER, Alexander**, Dr. phil., rakouský geolog a paleontolog, 16. 3. 1850 Frýdlant, s. Čechy, habsburská monarchie – 31. 3. 1902 Vídeň, habsburská monarchie (nyní Rakousko).

Pocházel z nezámožné rodiny. Po vystudování geologie na universitě ve Vídni zůstal od 1873 na Geologickém ústavu university jako asistent u Eduarda Suesse. 1873–75 v Benátských Alpách v Itálii studoval následky zemětřesení z června 1873 (Belluno, Torres, Soccher aj.). U Suesse obhájil disertace *Beiträge zur Kenntnis des Erdebens von Beluno vom 29. Juni 1873* a *Die Brachyuren des vicentinischen Tertiärgebirges*. 1877 nastoupil do Říšského geologického ústavu (GRA) ve Vídni, kde 1897 dosáhl hodnosti Chefgeologe.

Prováděl geologické mapování a výzkum Severních a Jižních vápencových Alp, zabýval se triasem a terciérem ve Východních Alpách (Jižní Tyroly, Steiermark, s. Itálie). Provedl korelaci vrstev východoalpského mořského a germánského kontinentálního triasu. Jako paleontolog studoval brachiopody, mlže a ježovky mesozoika a echinodermata a korýše terciéru. 1879 spolu s E. von Mojsisovicsem a E. Tietzem uskutečnil první orientační geologický výzkum v Bosně a Hercegovině, krátce po jejich okupaci vojsky habsburské monarchie; 1880 vydali geologickou mapu 1 : 576 000. B. prozkoumal území Hercegoviny, okolí Sarajeva a jv. Bosnu (okolí Višegradu), budované svrchním paleozoikem, mesozoikem a terciérem. Popsal zde řadu nových nalezišť fosilií (např. v křídě Trebinje a Gacko), řadu nových druhů brachiopodů a mlžů triasu. Zpracovával rovněž nálezy z Turecka, Indie (z himalájské oblasti), Sibiře a Austrálie. 1899 jako první popsal amonity z triasu z později proslulého naleziště Darvaza v ruské střední Asii (nyní s. od Ašchabádu v Turkmenistánu).

V 90. letech vedl ostré polemiky s E. von Mojsisovicsem, zástupcem ředitele GRA, týkající se stratigrafické pozice jednotlivých triasových vrstev v oblasti Hallstattu (Salzkammergut). Pozdější badatelé se ve většině aspektů přikláněli k B., avšak polemika měla často ráz osobních invektiv, vyhrocovaných B. (byla otiskována v časopisech GRA !). Mohla mít sociální aspekt (von Mojsisovics pocházel ze staré uherské šlechty, a vystudoval

práva, nikoliv geologii), nebo souvisela s dobovým napětím na rakousko-uherské vnitropolitické scéně, s protimaďarskými averzemi u části vídeňských elit (B. mohl být ovlivněn liberálními nacionalisty nebo rakouskými Velkoněmci). Uveřejnil 209 prací (vč. geologických map).

Bittner, A. (1874): Beiträge zur Kenntniss des Erdbebens von Belluno vom 29. Juni 1873. – Sitzber. Akad. Wiss. (Wien), 69, 2, 541–637.

Mojsisovics, E. von – Tietze, E. – Bittner, A. – Neumayr, M. – John, C. von (1880): Grundlinien der Geologie von Bosnien-Hercegovina. – Jb. Geol. Reichsanst. (Wien), 30, 159–492.

Bittner, A. (1890): Brachiopoden der alpinen Trias. – Abh. Geol. Reichsanst. (Wien), 14, 325 s.

– (1892): Über Echiniden des Tertiärs von Australien. – Sitzber. Akad. Wiss. (Wien), math.-naturwiss. Kl., 101, 1, 331–371.

– (1895): Tabellen zur Einteilung der alpinen Trias. Wien, 155 s.

– (1899): Trias Brachiopoda and Lamellibranchiata of the Himalayas. – Mem. Geol. Surv. India, 15, 76 s.

► **BITTNER (též BÜTTNER), Jakub**, český báňský odborník, ? – konc. 1704/leden 1705.

Působil ve státní báňské správě habsburské monarchie, od 1690 jako hormistr v Příbrami. V jeho kompetenci byly doly na rudy stříbra a olova na Příbramsku a zlaté doly v Novém Kníně, Jílovém a Kašperských Horách. Doly převzal ve velmi neutěšeném stavu. 1690 obnovil práce v Jílovém u Prahy, kde zahájil ražbu radlické dědičné štoly. Zasloužil se, že po dlouhodobé stagnaci prací (od poloviny 16. století) došlo k oživení těžby rud stříbra na Březových Horách.

1699 předložil české komoře dvě memoranda s návrhy na rozšíření průmyslu a obchodu v Čechách. Doporučoval zavádět výrobu oceli, minerálních barviv, zpracování vlny, zřízení odborných kolegií a odborného vzdělávání v hornictví a obchodu, podporu exportu, shromažďování statistických dat o vývozu a dovozu. Tyto návrhy představovaly ojedinělý příklad merkantilistického myšlení v českém prostředí.

► **BJERKNES, Vilhelm Friman Koren**, Prof., norský fyzik a meteorolog, 14. 3. 1862 Kristiania, Švédsko-norská unie (nyní Oslo, Norsko) – 9. 4. 1951 Oslo, Norsko.

Studoval na universitě v Kristianii, kde se stal asistentem svého otce, profesora matematiky Carla Antona B. (1825–1903). Od 1893 přednášel na Högskola ve Stockholmu, po její přeměně na universitu 1895–1907 profesor aplikované mechaniky a matematické fyziky. Po osamostatnění Norska od 1907 profesor v Oslo. 1913–17 profesor geofyziky na universitě v Lipsku, kde založil a vedl Geofyzikální ústav. 1917 profesor meteorologie v norském Bergenu, kde založil Geofyzikální ústav, 1926 profesor fyziky na universitě v Oslo. 1932 odešel do penze.

Zpočátku navazoval na práce svého otce z hydrodynamiky. Provedl

syntézu termodynamických a hydrodynamických poznatků, objevil závislosti cirkulace v tekutině na tlaku a teplotě. Od 1897 se věnoval meteorologii. 1904 formuloval požadavek předpovědi počasí matematickým zpracováním fyzikální dat jako hlavní cíl meteorologie; aplikaci v té době bránila složitost problému (prosadila se od 50. let s pomocí výpočetní techniky). 1910–12 zavedl jednotky bar a milibar. 1917 vybudoval v Norsku síť meteorologických stanic, pro vydávání předpovědí počasí pro zemědělce. Vycházel z koncepce atmosférických hmot (se kterou pracoval již R. Fitzroy). Zavedl pojem atmosférických front. Věnoval se metodice sestavování povětrnostních map. V Bergenu založil školu synoptické meteorologie (kde byl na studijním pobytu u B. mj. G. Swoboda). Průkopník fyzikální hydrodynamiky, zakladatel moderní dynamické a synoptické meteorologie.

► **BLACK, Davidson**, Prof., kanadsko-čínský lékař, anatom a fyzický antropolog, 25. 7. 1884 Toronto, Kanada – 15. 3. 1934 Peking, Čína.

Vystudoval na University of Toronto, poté přednášel na Western Reserve University v Clevelandu v USA. 1914 pokračoval ve studiu u G. Elliota Smitha v britském Manchesteru. Smith v té době zpracovával materiál z nálezů v Piltdownu (později prokázaný podvrh), což u B. vyvolalo zájem o vývoj člověka. Od 1922 působil v Číně jako profesor embryologie a neurologie na Union Medical College v Pekingu a profesor anatomie Rockefellerova institutu tamtéž. Začal se zabývat výzkumem prehistorického člověka v Jeholu v s. Číně, poté v Thajsku, ale bez úspěchů. Od 1927 vedl vykopávky v jeskyním systému u Čou-kchou-tien (Choukoutien) jv. od Pekingu. Z této lokality z výkopů J. G. Andersona a B. Bohlina v témže roce obdržel ke zpracování první nález, mohutnou hominidní stoličku. B. podle jediného zubu vyslovil hypotézu o novém primitivním hominidním druhu, který nazval *Sinanthropus pekinensis*. 1929 vedl výkopy Pej Wen-čung (1904–82) a podařilo se mu nalézt lebku sinantropa. 1932 B. prokázal úzké vztahy pitekantropa z Jávy a sinantropa (později řazení k *Homo erectus*).

B. se podařilo získat od Rockefellerovy nadace prostředky na vybudování laboratoře pro výzkum geologie, paleontologie a archeologie kenozoika v Číně. Když B. zemřel (ve své pracovně) vedení vykopávek a laboratoře se ujali Pierre Teilhard de Chardin a Franz Weidenreich. Za další dva roky prací na lokalitě Čou-kchou-tien bylo nalezeno mnoho fosilního materiálu hominidů, mj. 14 lebek sinantropa. Poté byly práce přerušeny kvůli vojenským operacím čínsko-japonského konfliktu.

Black, D. (1927): On a Lower Molar Hominid Tooth from the Chou Kou Tien Deposit. – *Paleont. Sinica*, Ser. D, 7, 2, 1–28.

Black, D. – Teilhard de Chardin, P. – Young, C. C. – Pej, W. Ch. (1934): Fossil Man in China. The Choukoutien cave deposits with a synopsis of our present knowledge. – *Mem. Geol. Surv. China*, A, 11, 1934.

► **BLAINVILLE, Henry Marie Ducrotay De**, Prof. Dr., francouzský lékař a přírodovědec, 12. 9. 1777 Arques-la-Bataille s. od Rouenu, Normandie, Francie – 1. 5. 1850 Paříž, Francie.

Po dobrodružném mládí, kdy se živil mj. jako malíř, studoval v Paříži přírodní vědy na College de France a v Athenaeu u G. Cuviera, který ho podporoval i hmotně. 1808 získal doktorát. Od 1812 profesor anatomie a zoologie na universitě v Paříži, 1830 nástupce Lamarckův na katedře přírodních věd, po Cuvierově smrti od 1832 profesor srovnávací anatomie v pařížském Přírodovědeckém muzeu (Museum national d'histoire naturelle). 1825 člen Académie des Sciences v Paříži.

Zabýval se systematickou zoologií (zvláště měkkýšů a červů), srovnávací anatomií a paleontologií vertebrat a měkkýšů. Jako první oddělil Amphibia a Reptilia jako samostatné třídy. Obhajoval názor jednoty organismů, které tvoří nepřetržitou vývojovou řadu; tím se stal odpůrcem Cuvierovým. 1822 první použil pojem paleontologie. Zpracoval nálezy fosilních ryb z terciéru lokality Monte Bolca nedaleko Verony v Itálii, 1827 vydal první monografii o belemnitech. 1839 zpracoval Lartetův (z 1834) nález svrchnomiocenního lidoopa ze Sansanu; nález pojmenoval Pliopithecus antiquus, měl být blízký gibbonům, což později E. Dubois aj. vyvrátili.

Blainville, H. M. D. de (1818): Des ichthyolites du Monte Bolca, Ou Vestena Nuova dans le Veronais. – Nouv. Dict. Hist. natur. (Paris), 27, 334–361.

– (1825-27): Manuel de malacologie et de conchyologie. Paris

– (1827): Mémoire sur les Bélemnites, considérées zoologiquement et géologiquement. Paris, 136 s.

– (1833): Cours de physiologie générale et comparée. 3 d. Paris.

– (1839-64): Ostéographie ou description iconographique comparée du squelette et du système dentaire des mammifères récents ou fossiles. 4 d. Paris

– (1840): Prodrome d'une monographie des ammonites. Paris, 31 s.

► **BLANCKENHOR, Max Ludwig Paul**, Prof. Dr., německý geolog, 16. 4. 1861 Siegen, pruská Provincie Vestfálsko, Německo – 13. 1. 1947 Marburg, Hessensko, SRN.

Studoval přírodní vědy, geologii, geografii, prehistorii a filozofii postupně na universitě v Göttingen, Bonnu, Strassburgu, Berlíně (u E. Beyricha) a ve Vídni. Promoval 1885 v Bonnu po obhajobě práce o triasu v pohoří Eiffel. 1886–87 asistent Paleontologického institutu v Bonnu. 1887–88 podnikl první geologickou a geografickou výzkumnou cestu na Blízký východ, do Sýrie (v té době součásti Turecké říše). 1891 se na universitě v Erlangen habilitoval jako soukromý docent pro obor geologie, paleontologie a geografie, od 1897 přednášel i geologii Bavorska a Afriky a všeobecnou geografii. 1894 podnikl druhou výzkumnou cestu po Palestině. V okolí Mrtvého moře a Jerusalema prováděl geologické mapování 1 : 500 000, zabýval se křídou a terciérem. 1897–99 působil u Egyptské geologické

služby v Káhiře jako terenní geolog a paleontolog, jako jeden z jejích prvních členů po založení A. G. Lyonsem (jediný neangličan). Podílel se na mapování v údolí Nilu, ve Vádí Tumilat, budoval sbírku fosilií. Další výzkumné cesty na Blízký východ: 1902 – Egypt, se Stromerem von Reichenbach sbírají fosilní obratlovce (údolí Nilu, Fajum, Wadi Natrun); 1904 – Palestina, výzkum půd a fosfátů; 1905–06 – Bejrut, Palestina, Egypt, prehistorie, kvartér; 1908 – Palestina, podílí se na sběru živé fauny v údolí Jordánu, geologické mapování; 1930 – Palestina, Sýrie, provázen francouzským geologem L. Dubertrem. Vedle regionální a strukturní geologie, stratigrafie, paleontologie (zejména moluska) a nerostných surovin se na Blízkém východě zabýval zemětřeseními, recentními měkkýši, prehistorií, otázkou biblické Sodomy a Gomory. Vypracoval první moderní regionálněgeologickou syntézu Egypta (1901). Uveřejnil řadu příspěvků pod názvem Neues zur Geologie und Paläontologie Aegyptens (in Z. Dtsch. geol. Gesell.). Vznik riftu Mrtvého moře vysvětloval vertikálními pohyby.

Podílel se na vypracování Carte Géologique Internationale de l'Europe v měřítku 1 : 1 500 000, sestavil list 36 (vydán v Berlíně 1902) a 41 + část 47 a 48 (1911). 1897–1934 zároveň externě spolupracoval s Pruským zemským geologickým ústavem, prováděl geologické mapování v pruské Provincii Hessen-Nassau 1 : 25 000, v širším okolí Kasselu vypracoval 15 mapových listů s vysvětlivkami (zechstein, trias, lias, kenozoikum).

1906 získal za zásluhy od pruské vlády profesorský titul, od turecké vlády 1908 řád Liakat. Čestný člen německého Egyptského institutu. Patřil k průkopníkům geologického výzkumu Blízkého východu.

Blanckenhorn, M.L.P. (1891): Grundzüge der Geologie und physikalischen Geographie von Nord-Syrien. Berlin, 102 s.

– (1901): Geologie Ägyptens, ein Führer durch die geologische Vergangenheit Ägyptens von der Steinokohlenperiode bis zu Jetztzeit. Berlin, 341 s.

– (1912): Naturwissenschaftliche Studien am Toten Meer and im Jordantal. Bericht über eine im Jahre 1908 unternommene Forschungreise in Palästina. Berlin, 478 s.

– (1914): Syrien, Arabien und Mesopotamien. - Handb. region. Geol., 5, 17, 1–159.

– (1931): Geologie Palästinas nach heutiger Auffassung. – Z. Dtsch. paläst. Ver., 54, 1–50.

– (1950): Das Tertiär Niederhessens. - Notizbl. Hess. Landesamt Bodenf., 1, 6, 7–82.

► **BLANFORD, William T.**, Dr., britsko-indický geolog a zoolog, 1832 Londýn, Velká Británie – 1905.

Studoval 1852–54 na Royal Mining School v Londýně, 1854–55 na Báňské akademii (Bergakademie) v saském Freibergu. Od 1855 pracoval jako

geolog Geological Survey of India v Kalkuttě (za ředitele H. B. Medlicotta). V různých částech Indie, která v té době byla britskou kolonií, prováděl geologický a zoologický výzkum. Pracoval i v expedicích do Persie (nyní Irán) a Etiopie. Badatelsky se zabýval stratigrafií a paleontologií gondwanské formace. 1876–90 vedl polemiku s Otakarem Feistmantelem o stratigrafickém zařazení této formace a o glossopterisové flóry. B. prosazoval její korelaci s mořskými sedimenty. 1867 popsal bazaltové výlevy (trapy) a sedimentární vložky mezi výlevy v Dekkanu ve střední Indii. Zpracoval geologický a zoologický materiál z expedice F. Stoliczky do Jarkandu; 1878 vydal v Kalkuttě část *Geology and Mammalia*. Napsal souhrnné práce o recentních obratlovcích Indie. 1882 se vrátil do Londýna. 1881 vicepresident 2. mezinárodního geologického kongresu v Bologni v Itálii, 1888-89 president Geological Society of London.

Určitou dobu s ním spolupracoval jeho bratr Henry F. B. (1834 Londýn – ?), rovněž absolvent Royal Mining School v Londýně a Báňské akademie ve Freibergu, který od 1867 působil v Indii jako meteorolog a 1881 vypracoval první dlouhodobou předpověď monzunových srážek pro indické území.

Blanford, W.T. – Blanford, H.F. – Theobald, W. (1856): On the geological structure and relations of the Talcheer Coalfield in the district of Cuttack. – *Mem. Geol. Surv. India*, 1, 1, 1–98.

Blanford, W.T. (1870): *Geology and Zoology of Abyssinia*. London

– (1878): The palaeontological relations of the Gondwana System: a reply to dr. Feistmantel. – *Rec. Geol. Surv. India*, 11, 1, 104–150.

Medlicott, H. B. – Blanford, W. T. (1879): *Manual of the Geology of India*. 2 d.

► **BLANK, Josef Bonavita (vl. Josef Bruno Anton)**, Prof. Dr., německý-bavorský duchovní a přírodovědec, 23. 3. 1740 Würzburg, Biskupství (knížectví) würzburgské, Bavorsko, Německo – 26. 2. 1827 tamtéž.

Vstoupil do minoritského řádu ve Würzburgu, získal doktorát z filozofie. Přijal mnišské jméno Joseph Bonavita. 22 let učil na veřejné škole náboženství, matematiku a přírodní vědy. 1789 představený minoritského kláštera ve Würzburgu, 1792 řádný profesor matematiky a přírodních věd na tamní universitě (s titulem Geistlichen Rat). Napsal přírodovědecké učebnice a shromáždil sbírku přírodnin (Naturalienkabinett) a uměleckých předmětů, kterou 1803 přenechal universitě ve Würzburgu za doživotní rentu 1500 zlatých. Čítala celkem 28 710 exemplářů, vč. velké sbírky nerostů, která byla v té době největší privátní sbírkou nerostů v Německu. 1796 vydal katalog sbírky, 1820 katalog přírůstků. Kurátorem sbírky byl později F. Sandberger, který z ní popsal v ukázce z Jáchymova 1875 nový nerost isoklas, jehož statut byl posléze zpochybňován. Za 2. světové války byla sbírka těžce poškozena.

► **BLASCHEK, Karl**, JUDr. Ing. , česko – rakouský báňský odborník a manažer, 4. 12. 1862 Lezajsk jv. od Tarnobrzegu, Halič, habsburská

monarchie (nyní Polsko) – 23. 7. 1930 Karlovy Vary, ČSR.

Vystudoval práva a technické vědy. 1904–26 ústřední ředitel Mosteckých uhelných závodů, a. s. Zastával významné funkce v zájmových organizacích: prezident Spojených hornických revírů Most, Duchcov a Litvínov, předseda Spolku pro hornické zájmy, člen předsednictva Ústředního svazu majitelů dolů Rakouska a viceprezident Svazu majitelů dolů v Československu.

► **BLASCHKE, Friedrich**, PhDr., rakouský zoolog a paleontolog, 1. 5. 1883 Vídeň, habsburská monarchie (nyní Rakousko) – 26. 3. 1911 v Rottenmaner Tauern z. od Leobenu, Steiermark, habsburská monarchie (nyní Rakousko; neštěstí v horách).

Po vystudování university ve Vídni pracoval jako zoolog a paleontolog. 1905 získal doktorát filozofie, téhož roku nastoupil do geologicko-paleontologického oddělení Dvorního přírodovědeckého muzea ve Vídni. 1911 uveřejnil práci o fauně svrchní jury ze Štramberka na Moravě, která podle B. čítala kolem 600 druhů (zejména koráli a měkkýši). Asi třetinu fauny považoval za endemickou, další třetinu řadil ke středomořským formám. Zahynul tragicky zasypán lavinou.

Blaschke, F. (1911): Zur Tithonfauna von Stramberg in Mähren. – Ann. Naturhist. Hofmus. Wien, 25, 143–221.

► **BLOW, Walter Harry**, Dr., D.Sc., britský mikropaleontolog, 17. 7. 1924 Thornton Heath jz. od Londýna, Surrey, Velká Británie – 3. 4. 1972.

Vystudoval 1947 ve Worcesteru pedagogiku, krátce učil v londýnském East Endu. Od 1948 studoval na Birbeck College University of London, kde 1952 získal B.Sc. z geologie za práci o karbonských foraminiferách. Pracoval v ropném průmyslu, nejprve od 1953 u Trinidad Leaseholds Ltd. v Pointe-a-Pitre na Guadeloupe. Začal se zabývat planktonními foraminiferami a jejich stratigrafickým významem. 1956 přešel k British Petroleum Company, působil na Maltě a Libyi. 1958 obhájil na universitě v Londýně Ph.D. disertaci o formacích San Lorenzo a Pozón v oblasti Falcón v sz. Venezuele (publikována 1959). Od 1959 pracoval v British Petroleum Research Centre v Sunbury-on-Thames na jz. okraji Londýna. Krátce pracovní pobýval na Trinidadu (1961-62) a v USA v Scripps Institution of Oceanography v La Jolla, stát California. Podílel se na přípravě projektu JOIDES a DSDP. Spoluiniciátor First International Conference on Planctonic Microfossils ve švýcarské Genevě (Genf) 1967. V publikaci z této konference 1969 vymezil biostratigrafické zóny v kenozoiku na základě planktonních foraminifer. 1970 obdržel od University of London titul D.Sc.

Blow, W. H. (1959): Age, Correlation and Biostratigraphy of the Upper Tocuyo (San Lorenzo) and Pozon Formations, eastern Falcon, Venezuela. – Bull. Amer. Paleont. (Ithaca), 39, 67–251.

– (1969): Late Middle Eocene to Recent planktonic foraminiferal biostratigraphy. In Proceedings of the I. International Conference on

Planctonic Microfossils, Genf 1967, 1, 199–422.

– (1979): The Cainozoic Globigerinida. 3 d. Leiden, 1413 s.

► **BLUM, Reinhard Johann**, Prof. Dr., německý mineralog, 28. 10. 1802 Hanau v. od Frankfurtu a. M., Hrabství hanauské, Německo – 21./22. 8. 1883 Heidelberg, Velkovévodství bádenské, Německo.

Studoval nejprve 1821–25 na universitě v Heidelbergu a Marburgu národní hospodářství, poté mineralogii na universitě v Heidelbergu, kde promoval a 1828 se habilitoval. Na universitě v Heidelbergu od 1838 mimořádný, 1856–77 řádný profesor mineralogie.

1840 napsal průkopnickou práci o zvětrávání živcových hornin, 1843 souhrn poznatků o pseudomorfózách, 1847–79 4 rozsáhlé dodatky. V mineralogické systematice uplatňoval chemické hledisko. Zabýval se také petrografickým výzkumem z hlediska technického využití různých typů hornin. Ve svých pracech uváděl i údaje o nerostech z českých nalezišť, z Cínovce, Jáchymova, Hazlova (Chebsko), Vlčí hory u Černošína (Tachovsko) aj.

Blum, R. J. (1843): Die Pseudomorphosen des Mineralreiches. Stuttgart, 347 s.

– (1860): Handbuch der Lithologie oder Gesteinslehre. Erlangen

– (1868): Eigenthümliche Augitkrystalle vom Wolfberg bei Czernoschin in Böhmen und von Puy de la Vache in der Auvergne. – Neu. Jb. Mineral. Geol. Paläont., 1868, 464–465.

► **BLUMENBACH, Johann Friedrich**, Prof. Dr. med., německý antropolog, lékař, srovnávací anatom a filozof, 11. 5. 1752 Gotha, Vévodství sasko-kobursko-gothajské, Durynsko, Německo – 22. 1. 1840 Göttingen, Království hannoverské, Německo.

Medicínu začal studovat na universitě v Jeně, ale přešel do Göttingen, kde 1775 získal doktorát. Jeho disertace o původu lidských druhů (De humani etc., 1775) měla mezinárodní ohlas. V předmluvě navrhl užívat pojem antropologie jako označení pro přírodopis člověka (první užití pojmu v moderním smyslu). 1776 mimořádný profesor a kurátor sbírky, 1778 řádný profesor medicíny a přírodních věd na universitě v Göttingen, přednášel mj. i geologii. U B. v Göttingen studoval mj. Leopold von Buch, E.F. von Schlotheim, K.E.A. von Hoff.

B. je uznávaným zakladatelem fyzické antropologie. Jako první užíval zoologickou srovnávací anatomii pro paleoantropologický výzkum. Prováděl měření lebek (kranimetrie), 1790–1828 uveřejnil výsledky výzkumu 60 lidských lebek. Byl přesvědčen, že lidstvo tvoří jediný druh, který se dělí na rasy. 1786 rozlišil 5 lidských ras: kavkazskou, mongolskou, etiopskou, americkou a malajskou. Stejně jako K. Linné byl přesvědčen, že člověk vznikl na jediném místě, ze kterého se šířil po světě (epigenetická teorie). 1799 podal první vědecký popis velkých savců z pleistocenní doby ledové mamuta (Mammuthus primigenius) a nosorožce srstnatého

(*Coelodonta antiquitatis*). Ve svém výzkumu se B. opíral o universitní sbírku, materiál z Německa a o poznatky cestovatelů Georga Thomase von Asch, Josepha Bankse, Reinholda Forstera, Alexandra von Humboldta, od kterých získal řadu exemplářů pro sbírku (např. nálezy ze Sibiře přivezené von Aschem). Jeho práce velmi ovlivnily dobové přírodovědecké a filosofické směry a diskuse, uznával v přírodě vývoj. V dobové diskusi o geologických procesech se přiklonil k vulkanistům (když 1802 Leopold von Buch uveřejnil vulkanický výklad vzniku bazaltů). Fosílie uznával jako podklad ke geologické časové škále, v paleontologických pracích projevoval tendence k evolučnímu myšlení. Jako filozof byl v Německu jedním z prvních stoupenců vitalismu.

B. získal mezinárodní proslulost a zasloužil se o proslulost university v Göttingen, kde u B. studoval mj. L. von Buch, E. F. von Schlotheim, K. E. A. von Hoff. Výrazně ovlivnil první generaci českých přírodovědců počátkem 19. století; Jan Evangelista Purkyně mu 1825 dedikoval svůj spis o jádru ve vajíčku ptačím.

Blumenbach, J. F. (1776): *De generis humani varietate nativa liber*.

– (1779-80): *Handbuch der Naturgeschichte*. 12. vyd. 1830.

– (1786): *Geschichte und Beschreibung der Knochen des menschlichen Körpers*.

– (1804): *Handbuch der vergleichenden Anatomie*. 3. vyd. 1824.

► **BLUMRICH, Joseph**, rakouský geolog sudetoněmeckého původu, 13. 1. 1865 Raspenava jv. od Frýdlantu, s. Čechy, habsburská monarchie – 22. 9. 1949 Bregenz, Vorarlberg, Rakousko.

Studoval na německé universitě v Praze zoologii a mineralogii. Počátkem 90. let asistent na katedře mineralogie německé university v Praze. V té době uveřejnil několik prací o nerostech a horninách z oblasti kenozoických vulkanitů s. Čech, z okolí Frýdlantu, Raspenavy, Krásného Dvora (v té době Schönhof). Studoval výskyty drahokamů v Jizerských horách (o nalezišti Jizerka psal in Heimatkde Bez. Friedland, 1924, 2). Od 1894 učil na gymnáziu v Bregenzi, po vzniku Republiky Rakousko 1918 hlavním městě spolkové země Vorarlberg. 1921 uveřejnil první regionálněgeologickou syntézu této země.

Blumrich, J. (1892): *Ueber die sogenannten Sanduhrform-Augite*. – *Tschermaks mineral. petrogr. Mitt.*, 12, 239–255.

– (1892): *Einige Minerale vom Kalkberge bei Raspenau*. – *Tschermaks mineral. petrogr. Mitt.*, 12, 257–259.

– (1892): *Phonolite des Friedländer Bezirkes in Nordböhmen*. – *Tschermaks mineral. petrogr. Mitt.*, 12, 465–496.

– (1921): *Grundriss einer Geologie Vorarlberges*. 3.vyd. 1924.

► **BOBER, Leslaw**, Inž., dr. nauk przyrod., polský geolog, 17. 3. 1928 Lvov, Halič, Polsko (nyní Lviv, Ukrajina) – 5. 5. 2002.

Vyrůstal v Krosnu v jv. Polsku, za německé okupace ve Lvově a

Drohobyczu (nyní záp. Ukrajina), 1945–48 absolvoval v Krosnu gymnazium a matematicko-přírodovědné lyceum. 1948-52 studoval na Geologicko-průzkumném oddělení Hornicko-hutnické akademie v Krakově. Od 1952 ve Státním geologickém ústavu (PIG) ve Varšavě, od 1959 v jeho Karpatském oddělení v Krakově. 1983 získal titul doktora přírodních věd po obhájení práce Zależność między rozwojem osuwisk strukturalnych a budowa geologiczna polskich Karpat fliszowych. 1982–87 vedoucí oddělení geologie nerostných surovin Karpat a jejich předhoří, od 1987–93 vedoucí oddělení hydrogeologie a inženýrské geologie.

Zpočátku pracoval ve Svatokřížských horách (Góry Swietokrzyskie), zabýval se výskyty fosforitů a sideritů, geologickým mapováním na listu Konskie a Przysucha. V Karpatské oddělení PIGu pracoval v polské části flyšové zóny. Nejprve se zabýval výskyty nerudných surovin v Západních Tatrách, od 1962 inženýrskogeologickými problémy projektů vodohospodářských staveb na karpatských řekách Dunajci, Ropu, Bialce. Spolu s N. Oszczypkem studoval puklinatost magurských vrstev karpatského flyše z hlediska tektonického a hydrogeologického. Od 1965 se zabýval sesuvy a říční erozí, jejich vztahem k neotektonice. Výsledkem byla mj. Mapa dolin polskich Karpat fliszowych objetych degradacją wskutek ruchów masowych i eksploatacji kruszywa (Warszawa 1994). Pracoval na rajonizaci a katalogizaci karpatských sesuvů. Podílel se na geologické mapě 1 : 50 000 list Jasliska (v Beskydech nedaleko Dukly; vysvětlivky vyšly 1991).

► **BÖBERT, Karl Friedrich**, norský báňský odborník a manažer německého původu, 1804 Hettstedt sz. od Halle, pruská Provincie Sasko, Německo – 1869.

Narodil se nedaleko centra těžby rud Cu v Mansfeldu. 1840–69 ředitel dolů na stříbro v Kongsbergu (v té době v Norsko-švédské unii, nyní v Norsku), v době rozvoje těžby po objevu bohatého zrudnění okolo 1830. Zasloužil se o založení sbírky nerostů Kongsberských dolů. Nejkrásnější exempláře tamního ryzího stříbra byly vystavovány na světové výstavě 1851 v Londýně v Crystal Palace. Později byla sbírka zpřístupněna veřejnosti.

► **BOBKOV, Nikolaj Andrejevič**, sovětský geolog a krystalograf, 3. 12. 1922 Vertjanovo, Nižněnovgorodská oblast, Rusko – 23. 8. 1953 řeka Viljaj, střední Sibiř, Rusko (utonul).

Od 1939 studoval na Báňském institutu (Gornyj institut) v Leningradu důlní měřictví, ale po napadení SSSR Německem byl odveden do armády. Se svojí jednotkou se brzy ocitl v zajetí. V zajateckém táboře u Kasselu pracoval v solných dolech. 1944 uprchl, dostal se do Francie a v rámci americké armády se účastnil dobytí Kasselu. Po návratu od 1946 studoval na Báňském institutu geologicko-průzkumnou specializaci. Učitelé: M. M. Tetjajev, D. V. Nalivkin, D. P. Grigor'jev, I. I. Šafranovskij. 1951 obhájil diplomovou práci z krystalinika středního Kazachstanu, o prekambriu

rajonu Džezkazgan-Ulatau a o tamní jaspilitové železorné formaci.

Nastoupil k Amakinské expedici trustu Glavuralsibgeologija, sídlící v Irkutsku, která prováděla prospekci na diamanty v oblasti řeky Viljaj v tehdejší Jakutské ASSR. Pod vedením M. A. Gnevševa se expedici do té doby podařilo nalézt diamanty pouze v sekundárních výskytech v aluviích řeky Viljaj a některých jejích přítoků. B. vytvořil klasifikaci diamantů podle krystalové morfologie, prokázal, že jakutské diamanty jsou morfologicky podobné jako diamanty z kimberlitů v Jihoafrické republice. Podle distribuce diamantů v aluviích prokázal jejich přínos z pravého přítoku Viljaje Malaja Botubija. Na základě těchto poznatků bylo nedaleko řeky Malaja Botubija v červnu 1955 objeveno první sibiřské diamantonosné kimberlitové těleso (trubka), nazvané Mir (nyní je poblíž město Mirnyj). B. rovněž zjistil, že diamanty z různých úseků aluvií se morfologicky liší; z toho vyplývalo, že existuje větší počet primárních výskytů diamantů. Badatelsky se B. zabýval geometrickými problémy strukturní krystalografie v duchu prací Je. S. Fedorova (publikace in Zap. Vsesoj. mineral. Obšč.). Průběh a výsledky prospekce diamantů byly v SSSR utajovány, jsou známé teprve na základě memoárové literatury vydávané po 1991. O příčinách B. úmrtí byly vysloveny různé spekulace. Měl významnou zásluhu na objevu primárních ložisek diamantů na Sibiři.

► **BOCK, Richard Ernst**, Prof., německý geofyzik, 13. 4. 1899 Berlín, Německo – 27. 10. 1961 Západní Berlín.

Studoval 1917–23 na technice (Technische Hochschule, TH) a na universitě v Berlíně, 1924 promoval. Od 1926 pracoval na Meteorologicko-magnetické observatoři v Potsdamu, od 1930 na Adolf-Schmidt-Observatorium v Niemegku jz. od Berlína, poté jako ředitel Geofyzikálního institutu v Potsdamu. Zároveň přednášel na TH a na universitě v Berlíně. Po 2. světové válce pracoval nejprve v Potsdamu, po vzniku SRN a NDR od 1950 profesor geofyziky na TH a na Svobodné universitě (Freien Universität) v Západním Berlíně. Přednášel zejména geomagnetismus. Vydal Atlas of Magnetic Declination of Europe (1951). 1946–50 redigoval časopis Abhandlungen des Geophysikalischen Instituts Potsdam, 1948–52 Gerlands Beiträge zur Geophysik.

► **BÖCKH, Hugó**, Prof. Dr., maďarský geolog a manažer, 15. 6. 1874 Budapešť, Uherské království, habsburská monarchie (nyní Maďarsko) – 6. 12. 1931 tamtéž, Maďarsko.

Syn významného geologa Jánose B. von Nagysur (1840–1909; viz níže). Vystudoval 1898 na universitě v Budapešti. Po návratu ze studijního pobytu v Mnichově u Weischenka obhájil doktorskou práci o geologii oblasti Nagymarose s. od Budapešti. Od 1899 mimořádný, 1900–14 řádným profesor geologie na Báňské a lesnické akademii v Banské Štiavnici (v té době v Uherském království; nyní Slovensko). Poté byl krátce na ministerstvu financí v Budapešti ředitelem oddělení nafty, plynu a solí. Na

území tehdejšího Uherského království vedl vrtný průzkum na ropu a zemní plyn na Slovensku, zejména 1913 velmi úspěšně u Gbel, a od 1910 v Transylvánii (objasnil výskyt ropy a zemního plynu v transylvánské pánvi v antiklinálních pastích), vrtání na draselné soli u Kissármás v Transylvánii, dále se zabýval ložisky rud a uhlí, hydrogeologií a pedologií. Prováděl geologické mapování ve Spišsko-gemerském rudohoří a Kremnicko-štiavnickém pohoří.

Po rozpadu habsburské monarchie maďarská vláda 1919 uzavřela smlouvu na vrtání na ropu na území Maďarska s firmou Anglo-Persian Oil Company, na které se B. podílel. Projevil se jako vynikající organizátor. Po skončení kontraktu ho tato firma pozvala ke spolupráci, pracoval na ropných ložiskách v Iránu, Iráku, Venezuele, Guatemale, na Trinidadu a v Albánii. 1929 uveřejnil W.J. Gregory knihu *The Structure of Asia*, do které zařadil rozsáhlou kapitolu od B. a spolupracovníků, s tektonickými poznatky z ropné prospekce. B. prosazoval koncepci centrálních masivů v orogenních zónách, ke kterým řadil např. pannonskou pánev nebo Karibské moře (na rozdíl od *Zwischengebirge* v soudobém pojetí L. Kobera). Od 1. 10. 1929 ředitel Maďarského geologického ústavu, nástupce Ference Nopcsi. Ústav pod jeho vedením se zaměřil zejména na prospekci nerostných surovin a na hydrogeologické práce související se zavlažováním. Inicioval používání geofyzikálních metod při prospekci v Maďarsku, zejména gravimetrické metody Lóránda Eötvöse. Zasloužil se o seznámení mezinárodní odborné veřejnosti s Eötvösovou metodou. V srpnu 1931 se již nemocný účastnil zasedání Karpatské geologické asociace v Praze, krátce poté zemřel.

Uveřejnil více než 80 prací. 1915 dopisující člen Akademie věd v Budapešti.

►►► Kontakty na autory a zprávy redakce

♦ Kontakty na autory

Babůrek Jiří, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1,
jiri.baburek@geology.cz

Čížková Blanka, V Holešovičkách 41, 182 09 Praha 8,
sekretariat@geologickaspolecnost.cz

Dudík-Schulmannová Barbora, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21
Praha 1, barbora.schulmannova@geology.cz

Dušek Karel, Česká geologická služba, Tomanova 22, 162 00 Praha 6,
karel.dusek@geology.cz

Fediuk Ferry, Na Petřínách 1897, 162 00 Praha 6, fediukgeo@atlas.cz

Janouš František, Lípová 1154, 268 01 Hořovice, FilipJanous@gmail.cz

Janoušek Vojtěch, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, vojtech.janousek@geology.cz
Krutský Norbert, Luční 20, 41503 Teplice
Michalski Milan, Mineralogický klub Česká Třebová o. s. Jesenice 1798, 560 02 Česká Třebová, milan.michalski@seznam.cz
Opletal Mojmír, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1, mojmir.opletal@geology.cz
Opluštil Stanislav, Přírodovědecká fakulta UK, Albertov 6, 128 43 Praha 2, oplustil@natur.cuni.cz
Peringer Jan, V Zahradkách 1852, 560 02 Česká Třebová, peringer@centrum.cz
Pertold Zdeněk, Přírodovědecká fakulta UK, Albertov 6, 128 43 Praha 2, pertold@natur.cuni.cz
Pešek Jiří, Přírodovědecká fakulta UK, Albertov 6, 128 43 Praha 2, ir@natur.cuni.cz
Petáková Zdeňka, Česká geologická služba, Tomanova 22, 162 00 Praha 6, zdenka.petakova@geology.cz
Prokop Rudolf J., Národní muzeum, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, rudolf.prokop@seznam.cz
Rambousek Petr, Česká geologická služba, Tomanova 22, 162 00 Praha 6, petr.rambousek@geology.cz
Rapprich Vladislav, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1, vladislav.rapprich@geology.cz
Rybařík Václav, Klimentská 17, 110 00 Praha 1
Sattran Vladimír, Zapova 1360, 150 00 Praha 5, satt@post.cz
Sidorinová Tamara, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, tamara.sidorinova@geology.cz
Souček Jiří, JiSoucek@seznam.cz
Staněk Stanislav, Na sídlišti 820, Zlaté Hory, 793 76, posidonia@centrum.cz
Šreinová Blanka, Národní muzeum, mineralogicko-petrologické oddělení, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, blanka_sreinova@nm.cz
Táborský Zdeněk, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, zdededek@seznam.cz
Turnovec Ivan, Na Kamenici 1755, 511 01 Turnov, itu@quick.cz
Vlašimský Pavel, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1
Zelenka Přemysl, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1, premysl.zelenka@geology.cz

♦ **Kontakt na sekretariát ČGS:** B. Čížková, V Holešovičkách 41, 182 09 Praha 8, tel.: 266 009 323, 732 633 647 (pouze úterý a čtvrtek 9–15 hodin), e-mail: sekretariat@geologickaspolecnost.cz (kdykoli). **Blanka Čížková**

♦ **Upozornění.** Zpravodaj je zasílán poštou pouze členům, kteří nemají e-mailovou adresu. Tento způsob volíme proto, abychom ušetřili na drahém poštovním. Kolegům, kteří si přesto budou přát dostávat Zpravodaj poštou, bude samozřejmě vyhověno. Na druhé straně prosíme kolegy, kteří mají novou e-mailovou adresu nebo si ji změní, aby nám to oznámili.

Zdeněk Tábořský

♦ **Uzávěrka Zpravodaje 15** bude 20. 6. 2012. Příspěvky zasílejte průběžně, tj. kdykoli, na adresu: RNDr. Z. Tábořský, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, tel: 251 085 227 – práce, 222 936 296 – byt, mobil: 606 738 858 a 606 284 696, fax: 251 818 748, e-mail: zdenek.taborsky@geology.cz nebo zdededek@seznam.cz .

Zdeněk Tábořský

♦ **Pokyny pro autory**

Formát MS Word, styl normální, font arial nebo times, velikost fontu 14, řádkování jednoduché, zarovnání do bloků, žádné odsazení. Do textu je možné zařadit obrázek nebo tabulku, nebo je poslat samostatně. Tisk je černobílý, fotografie a obrázky které by při tisku nevyšly ve vyhovující kvalitě nebudou otištěny. Doporučená maximální délka příspěvku jsou 2 strany A4.

Nezapomeňte název příspěvku, celé jméno autora a adresu včetně e-mailu.

Zdeněk Tábořský

♦ **Zpravodaj České geologické společnosti 14 – leden 2012**

Vydala © Česká geologická společnost, Praha 2011, editor a neodpovědný redaktor Zdeněk Tábořský, vytiskl Tribun EU s. r. o., Gorkého 41, 602 00 Brno, www.knihovnicka.cz, náklad 270 výtisků. Redakční rada: RNDr. Petr Budil, Ph.D., Mgr. Vlasta Čechová, RNDr. Oldřich Fatka., CSc, prof. RNDr. Ferry Fediuk, CSc., RNDr. Pavel Röhlich, CSc., RNDr. Tamara Sidorinová, RNDr. Zdeněk Tábořský (předseda).

Články v rubrice „Sběratelské zajímavosti a zprávy“ procházejí recenzním řízením.

ISSN 1801-3163